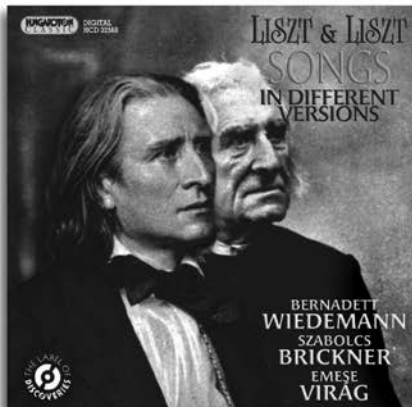
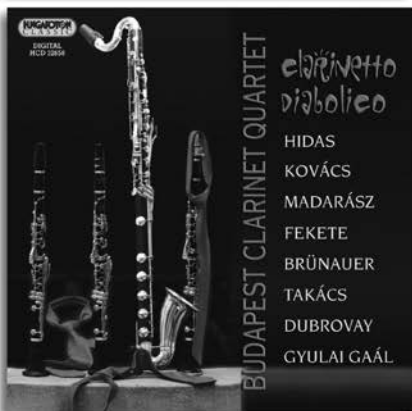

**A MAGYAR
KODÁLY
TÁRSASÁG
HÍREI**

2010/4

Várja ÖNT a **HUNGAROTON** CD és DVD MÁRKABOLTJA
 a Hungaroton székhelyén: Budapest, VII. ker., Rottenbiller utca 47
 Nyitva: hétfőtől péntekig 10 - 18 óráig

**A
MAGYAR
KODÁLY TÁRSASÁG
HÍREI**

**SZERKESZTI:
Márkusné Natter-Nád Klára**

**XXXII. évfolyam – 2010/4
december**

TARTALOM

Erkel bicentenárium	4
Ünnepi megnyitó – <i>Bónis Ferenc</i>	4
Erkel Ferenc 200 év távlatából.	6
Egy korai Erkel-levél – <i>Bónis Ferenc</i>	6
Erkel Ferenc és a magyar történeti opera – <i>Eősze László</i>	9
Lavotta János helye a magyar zenepedagógiában – <i>Dombóvári János</i>	12
A 2010-es jubileumi esztendő gazdag programjaiból – <i>m.n-n k.</i>	16
MTA Zenetudományi Intézet „Opera és Nemzet” kiállítása.	18
Nemzetközi Konferencia	19
Erkel Ferenc: István király előadása – <i>Somogyvári Ákos</i>	20
A IX. Magyar Karvezető Konferencia – <i>Márkusné Natter-Nád Klára</i>	21
Erkel és Debrecen – kiállítás és koncert – <i>m.n-n k.</i>	28
A kóruskultúra hőskora – <i>P. Stébel Ildikó</i>	31
Veszprém Megyei Kórustalálkozó – <i>m.n-n k.</i>	37
Az Alsóerdősori Bárdos Lajos Iskola – <i>Márkusné Natter-Nád Klára</i>	38
Barangolás Nógrád megyében – <i>Ági Anikó</i>	43
Tündérbert Erdélyben – <i>B. Horváth Andrea</i>	45
Könyvis merte és	
Paksa Katalin: Az ugrószáncok zenéje – <i>Benczéné Mező Judit</i>	47
Szalay Olga: Katonadalok – <i>szerk.</i>	51
Tavaszi programok Debrecenben – <i>S. Szabó Márta</i>	52

A címdalt Borsos Miklós alkotásával **Szántó Tibor** tervezte

A kiadványt Dobó Nándor tervezte

Kiadja a **Magyar Kodály Társaság**

Felelős kiadó: a **Magyar Kodály Társaság elnöke**

Adószámunk: 19040437-1-42

ISSN 0230-3639

Nyomda: László és Társa Bt.

Felelős vezető: László András

Kiadványunk támogatói

nka
Nemzeti Kulturális Alap

PRO RENOVANDA CULTURA HUNGARIAE

**PRO
CULTURA**

ALAPÍTVÁNY

PÉCS EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA 2010

FOTÓ: MÁRKUS PÉTER

Kodály Központ ÜNNEPI NYITÓ HANGVERSENY 2010. december 16-án

FOTÓ: MÁRKUS PÉTER

Kodály Zoltán Varga Imre alkotása Pécs, Szent István tér

ERKEL BICENTENÁRIUM

Március 15-én az Erkel Ferenc Társaság hagyományos *Történelmi hangversenye* jelentette az országos Erkel-bicentenáriumi év nyitányát a zeneszerző szülővárosában **Gyulán**.

Az Erkel Ferenc alapította **Budapesti Filharmóniai Társaság** – Kovács János karnagy vezényletével – adott hangversenyt Erkel műveiből Gyulán, a Művelődési Házban. Közreműködött a *Nemzeti Énekkar* – karigazgató Antal Mátyás. Szólisták: Fodor Beatrix, Wiedemann Bernadett, Fekete Attila. A hangversenyt a Duna-televízió is közvetítette.

Ünnepi beszédet mondott: Dr. Bónis Ferenc

*Kedves közönségünk a gyulai Erkel Ferenc Művelődési Házban,
Kedves televíziónézők határainkon innen és túl,
Hölgyeim és Uraim!*

A csillagok állása egyetlen-egyszer kínál olyan eseményt, mint mai hangversenyünk. Kétszáz esztendeje, 1810-ben született a magyar nemzeti opera megteremtője és a Himnusz zeneköltője: Erkel Ferenc. Akit ma – és az egész évben – ünneplünk szülővárosában Gyulán. Méghozzá, ez alkalommal annak az együttesnek közreműködésével, melyet ő maga alapított, és amely, követve alapítója szavát, túlélte a „balsors” minden támadását. Ez az együttes a budapesti Filharmóniai Társaság, mely első hívó szavunkra vállalta, hogy eljön Gyulára, együtt ünnepelni a város második díszpolgárát: Erkel Ferencet (az első Kossuth Lajos volt, a harmadik Jókai Mór). És megismételhetetlen ez a mai csillagos óra azért is, mert Erkel bicentenáriumán, a zeneszerző szülővárosában, a teljes ünnepi műsort Erkel Ferenc műveinek szenteli. Köszönet filharmónikusainknak, az Állami Énekkarnak, Kovács János karmesternek és Gyula Város Önkormányzatának, amiért mindezt lehetővé teszi.

A hangverseny nyitószáma, az Ünnepi nyitány, a Szózat és a Himnusz hangjaival, megadta már ünnepségünk alaphangját. Benne a Nemzeti Színház hőskorára, önnön ifjúságára emlékezett a zeneszerző. Emlékezzünk és emlékeztessünk mi is.

A zeneszerző a népes Erkel-család harmadik gyulai generációjához tartozott. Apja Németgyula tanítója és Magyargyula belvárosi templomának karnagya, ifj. Erkel József volt: tíz gyermek apja. Másodszülött gyermeke, Ferenc, a pozsonyi bencés gimnáziumba járt, zenei tanulmányait pedig a Beethovennel személyes kapcsolatban állt Heinrich Klein

professzornál végezte. A magyar történelmi opera első kísérleteivel Kolozsvárott ismerkedett meg, ahol néhány évig grófi zenemesterként működött.

1835 tavaszától élt Pest-Budán, hányatott sorsú magyar színházak kar-nagyaként. Amikor 1837 augusztusában, nagy küzdelmek után, megnyílt a Pesti Magyar Színház: annak első napjától tagja lett. Kezdetben mint ügyelő, 1838 januárjától mint az intézmény első karmestere. És ott maradt a közben Nemzeti Színházzá vált intézmény operatársulatának utolsó napjáig, 1884-ig. Akkor, az Operaház megnyitásakor, immár főzeneigazgatói rangban, ott folytatta működését.

Első nagy tette a Pesti Magyar Színház operaegyüttesének modernizálása volt. Műsorában lépést tartott a korabeli nemzetközi operaművészzel, Donizetti, Bellini, Rossini több műve az ő betanításában és vezényletével érte meg első magyarnyelvű előadását. De Beethoven Fidelioja, Weber Bűvös vadásza, Verdi számos műve, Wagner Tannhäuser is.

Ő maga 1840-ben jelentkezett először operaszerzőként, Bátori Mária című kétfelvonásos művével. Már ezzel felhívta magára a közönség figyelmét, egy úton járva a történelmi múltja iránt a művészet és tudomány minden műfajában erőteljesen érdeklődő közvéleménnyel.

Erkel zseniális felfedezése volt, hogy kora közönségét önnön történelmi érdeklődése hozhatja közel az opera műfajához. E felismerés jegyében születettek legtökéletesebb remekei, a Hunyadi László, a Bánk bán, a Dózsa György – ezekből állítottuk össze mai ünnepi hangversenyünk műsorát.

A zeneszerző Erkel nem csupán az opera műfaját gazdagította. Kodály Zoltán hívta fel rá a figyelmet, hogy „már Erkel Ferenc elindult azon az úton, amelyen a zenét a nép felé, a népet a zene felé közelíteni lehet. Egész sor népszínmű zenéjét írta meg, népdalok felhasználásával.” Vagyis Kodály, szellemi őseinek egyikét látta Erkelben.

Kiváló, virtuóz zongoraművész is volt. 1875-ben, a Zeneakadémia alapításakor, ő lehetett a zongorajáték egyik professzora. A másik: Liszt Ferenc.

Mint a Filharmóniai Társaság alapítója, ő rendszeresítette Pest-Budán a zenekari koncertek intézményét. A zenekarral mintegy hatvan hangversenyt adott. Ő vezényelte Beethoven IX. szimfóniájának hazai bemutatóját is.

A Hunyadi László évében, 1844-ben komponálta a magyar himnusz-t. E műve pályázatra készült és elnyerte annak első díját. Néphimnusszá azonban, a szó igazi értelmében, maga a nép tette. Hadd nyissam meg a gyulai Erkel bicentenáriumot is azzal a gondolattal, mellyel a Himnusz ígéje és zenéje fohász-kodik: hogy a „balsors” próbatételei után jöjjön el mindannyiunk életében a „víg esztendő”.

Erkel Ferenc 200 év távolából

A gyulai Mogyoróssy János könyvtárban
rendeztek tudományos tanácskozást
2010. szeptember 25-én.

A könyvtár díszterme volt színhelye immáron 21 éve, az Erkel Ferenc Társaság alakuló ülésének. Azóta minden esztendőben itt tartanak tudományos tanácskozást szeptember utolsó hetében. Évről évre gazdagodik az anyag zenetörténeti, művészettörténeti, színháztörténeti, néprajzi és helytörténeti témákban, inspirálva a tudósokat, előadókat újabb kutatások felderítésére és ismertetésére.

A Társaság elnöke *Dr. Bónis Ferenc* fáradhatatlan intenzitással irányítja e sokoldalú ismeretterjesztést, szélesre tárva Erkel Ferenc munkásságának és korának hírnevét és ismertségét. A tudományos előadásokhoz természetes módon társul a zene, arányosan megosztva kitűnő művészek tolmácsolásában szólóhangszer, kamarazene, kórus, táncegyüttes kiváló előadásait. Az elhangzottakról maradandó emléket is hagyva rövidebb publikációk és tartalmas könyvek jelentek meg az évtizedek folyamán.

Az egész napos tanácskozás során, elhangzott valamennyi előadás feldolozására, és néhány előadás rövidített közlésére szorítkozhatunk csak jelen esetben. A *Himnusz* közös éneklése, majd Gyula Város polgármester helyettesének köszöntését követően *Bónis Ferenc* mondotta el elnöki megnyitóját. Az elhangzott előadások: *Sziklavári Károly*: A Bánk bán ismeretlen irodalmi háttere. *Gombos László*: Zenei csodagyerekek Erkel korában, 2. rész. *Sirató Ildikó*: A zenés színpad színjátéktípusai a XIX. században a romantikus nemzeti opera előtt, mellett, után. *Scholcz Péter*: Egy operapartitúra viszontagságai (Mosonyi: Szép Ilonka). *D. Nagy András*: Dr. Erkel Rudolf orvos élete és munkássága. *Baranyi Anna*: Erkel Ferenc alakja a festészetben. *Erkel Tibor*: Erkel és Liszt Zeneakadémiájának XXI. századi öröksége. *Demény Attila*: Sarolta. Rendezői napló. *Fülöp Attila*: Nagy Erkel-énekesek, közvetlen közelről.

A tanácskozás díszvendége *Kassai István* zongoraművész volt, aki a beszélgetés során, befejezésül zongorajátékával gazdagította az ünnepi tanácskozást.

Egy korai Erkel-levél

Erkel Ferenc nem volt gyakori levélíró, Ha fennmaradt-felkutatott leveleinek számát Liszt vagy Wagner több kötetet megtöltő, több ezer dokumentumot kitevő korrespondenciájához mérjük: meglep a magyar operaszerzőnek e téren is megmutató hallgatagsága. Mégis: érdemes összegyűjteni és közkinccsé tenni efajta megnyilatkozásait. Fogódzót kí-

nálnak művei időrendjének pontosításához – és sokat elmondanak írójuknak sikereken és kudarcokon edzett lelki alkatáról is.

Az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában őrzött, mintegy harminc Erkel-levéllé legrégebbike 1847-ben, német nyelven íródott *Sigismund Tha berg* nemzetközi hírű zongoraművészhez és zeneszerzőhöz. E helyütt a magam magyar fordításában adom közre.

Thal erg 1812-ben született Genfben 1871-ben halt meg a Nápoly melletti Posilippóban. 1836-ban Párizsba került, ahol a következő évben „zenei párviadalra” hívta ki Liszt Ferencet; ez a magyar zeneszerző technikai és szellemi fölényével végződött. Ellenfelének híre az 1830-as években eljutott Pestre is: 1836. március 27-én Erkel Ferenc mutatta be Tha berg f-moll zongoraversenyét. 1845novemberében személyesen is találkoztak: Thal erg Pesten koncertezett és meghallgatta Erkelnek az előző esztendőben bemutatott Hunyadi László-operáját. Ennek hatása alatt kilátásba helyezte Erkelnek, hogy kieszközli számára a párizsi színrejutást. Ez lehetett az előzménye Erkel két évvel később Thal erghez írott, itt következő levelének:

Nagyságos Uram!

Engedje meg, hogy első levelemben kéressel fordulhassak Önhöz.

– Nagyonis szeretnék új operát komponálni Önöknek, de három esztendei fáradozásom ellenére sem sikerült librettóhoz jutnom. Honfitársaimnál igazi nyomorúság uralkodik a költészetnek eme műfajában – a kevés valódi nagyság túlságosan lusta mégcsak gondolni is rá, hogy tanulmányozza kissé a műfajt és megszerezze a szükséges tapasztalatokat – míg mások nagyonis szívesen és igazán sokat írnak, de tehetség és főként az operalibrettóról alkotott helyes felfogás nélkül. Csinos verseket írogatnak, de semmi többet, mint verseket. Ezekben órák hosszat kacérokodnak a nappal és a holddal meg az összes csillagokkal – a zefírekkel meg a verselgetés összes többi pótszerével – de cselekménynek nyoma sem fedezhető fel bennük, még elemekben sem.

Ilyen kétségbeejtő kilátások után merítettem bátorságot, hogy pártfogását kérjem. Az Ön számára, Thalberg úr, talán nem lenne lehetetlen, hogy találjon nekem valahol egy „egészséges” operaszövegekötvet. Ön kapcsolatban áll a világ költőivel: ki tudja, nem akad-e környezetében olyan kedves ember, aki megkönyörülne rajtam: vagy nem lenne-e lehetséges felkutatni egy félretett szövegekötvet valamely kényelmes zeneszerzőnél, akinek véletlenül több van? – mindegy lenne, hogy franciául vagy olaszul írva, – Tudom, hogy a jó librettó külföldön is ritka kincs – és Isten őrizzen, hogy Scribe-szerű olvasmányra kacsintgassak – (az ilyesmi talán csak Izrael néhány kiválasztottjának van fenntartva). Nagyon boldog lennék, ha e nyomorúságos időben rövidesen hullana az égből egy használható librettó – különben még Rochus Pumpernikl-hez vagy „Peter Zapfl”-hoz kényszerülnék zenét írni.

Bocsássa meg bátorságomat, Thalberg úr! De jósága és kedves barátsága, mellyel itt kitüntetett, remélnem engedi, hogy fenti kérésemet, kedvező alkalommal, nem felejtí el.

Kiváló tisztelettel vagyok Nagyságodnak

legodaadóbb szolgálja

Erkel Ferenc

Pesth, 1847 november 30.

E levél beszámol arról a többéves, hiábavaló keresésről, melyet Erkel, immár két sikeres opera szerzője, megzenésíthető szövegkönyv után folytatott. Talán, ha a magyar drámairodalom rendszeresen ellátja Erkelét jó librettóval, épp úgy élet-elemévé válik az állandó operáírás, mint Rossini-nak vagy Verdinek – és nem kényszerül több éves alkotói terméketlenségre, ereje teljében.

Erkelnek szemlélatomást lesújtó véleménye volt a hazai költőkről és drámaírókról mint librettistákról: egy részük nem ismerte a műfaj törvényeit, inkább nem írt szövegkönyvet. Más részük annál többet írt, de tehetség híján jobban tette volna, ha inkább hallgat.

Ami Erkelnek azt a megjegyzését illeti, hogy Scribe-szerű librettistákra csak „Izrael néhány kiválasztottja” kacsintgathat: nem egyéb Giacomo Meyerbeernek, a nagysikerű párizsi operakomponistának szánt, némi irigységgel vegyes gonoszkodásnál. Meyerbeer sikerére mi sem jellemzőbb, mint hogy két operája még a pesti német színházban is széria-sikert aratott: az Ördög Róbert 59, a Hugenották 27 alkalommal került itt színpadra alig néhány év leforgása alatt. Mindkét operát a bő termésű francia színpadi szerző, Eugen Scribe írta. Erkel nyelvi műveltségét bizonyítja az a megjegyzése, hogy a kért librettó nyelve francia és olasz is lehet. Hogy jó szövegkönyv híján végül még Rochus Pumpernikl-hez kell zenét írnia, Stegmayer quodlibetjére („elegyes darabjára”) utal, melyet 1845-ig 34 alkalommal játszott a pesti német színház, s amelyet Erkel nyilvánvalóan az olcsó ízlés kiszolgálásának tekintett.

Fontos megemlíteni azt is, hogy a 37 éves Erkel, a párizsi színrejtás érdekében, nem ragaszkodott magyar történelmi témához (amivel a nemzetközi közönség nem tudott volna sokat kezdeni). Vállalta volna, hogy megzenésíti a világirodalom bármilyen, neki tetsző témáját. Ki tudja, miként alakul élete, ha Thal erg által valamilyen jó külföldi librettóhoz jut? Erkel levelezésében azonban nincs nyoma, hogy Thal erg válaszolt volna a magyar zeneszerző kérésére.

Erkel addig oly sikeres életében itt kezdődik a csalódások sora: azoké a sorsdöntő eseményeké, melyek mindvégig itthon tartották. A történeteknek levonta a tanulságát: nem írt francia társalgási vagy történelmi operát. Ezek „helyett” megírta a Bánk bánt.

Bónis Ferenc

Erkel Ferenc és a magyar történelmi opera

Az első operák (1600 körül) kivétel nélkül mitológiai eseményeket dolgoztak fel. Néhány évtizeddel később megjelentek a történelmi, majd a társadalmi témák. E három kategória századokon át fennmaradt, arányuk azonban koronként változott. Mindegyiknek három fő típusa ismeretes: van opera *seria*, *semiseria*, és *buffa* – vagyis tragédia, dráma és komédia. A zenei romantika kedvelt műfaja a tragikus végkifejletű történelmi opera volt. A szó szoros értelmében csak az a zenés színpadi mű tekinthető történelmi operának, ami – ha némi költői szabadsággal is, de – valóságos történelmi hősök valós tetteit tárgyalja. Tágabb értelemben annak tekinthető az olyan mű is, amely létező személyek köré fantázia-szülte eseményeket költ, vagy megfordítva: virtuális cselekménysor középpontjába utólag valóságos történelmi szereplőket állít. Feladatomnak ezúttal nem egyes művek elemzését tekintem: a műfaj magyar változatának sorsát próbálom nyomon követni.

Erkel Ferenc, nemzeti operánk megeremtője, 1840 és 1884 között nyolc és fél dalművet alkotott (az *Erzsébet*, a Doppler testvérekkel közös munkája). Csaknem valamennyi a történelmi operák kategóriájába tartozik. A magyar reformkor szülöttjeként (és az Európa-szerzte uralkodó zenei romantika operatermésének ismeretében) magától értetődőnek tartotta, hogy azt tegye egész életművének gerincévé. Nyilván alkatilag is ez felelt meg legjobban számára. Tárgyválasztását patriotizmusa határozta meg.

Első dalműve, a *Bátori Mária*, a kategória második csoportjába tartozik: „pseudo” történelmi opera. Európai vándortémát dolgoz fel, mely Portugáliából kiindulva német földön át jutott el hozzánk. Dugonics András ültette 1105-ös magyar környezetbe, Kálmán királyt állítva – ártatlanul – sötét intrikák középpontjába. A zene „kétnyelvű”: az énekszólamok *bel canto* dallamvilágával csaknem egyenértékű a zenekari tételek verbunkosból, népies műdalokból szőtt idiómája. A zárt számok formája s a mű dramaturgiai felépítése azonban teljes mértékben külföldi mintákat követ. (Van benne da capo ária, cabaletta, stretta, szerelmi kettős, induló, bordal, vadászkar, ima és kórusfinálé.)

Erkel második operája, a *Hunyadi László*, már valóságos történelmi hősök valós tetteit tárgyalja (möglegyetős költői szabadsággal). A mű formakészlete továbbra is idegen példákat követ, s az olaszon kívül némi francia hatás is kimutatható. Zenei nyelvének magyar jellege azonban megerősödött. Még jelentősebb az a változtatás, amit a komponista (Egryssyvel, a libretto szerzőjével közösen) az alapul szolgáló Tóth Lőrinc drámán hajtott végre. Annak royalista szemléletével szembe fordulva a király esküszegését emelte középpontba. Erkel hazafiságának ékes bizonyítéka, hogy operájában az 1456-57-es eseményeket saját korára tudta vonatkoztatni: Cillei és Gara ármánykodása, meg a 19. századi bécsi ud-

vari kamarilla mesterkedései – a történelmi és a napi intrikák – egybe-
mosódtak. Így válhatott az első felvonás kórusfínáléja („Meghalt a csel-
szövő, nem dül a rút viszály”) 1848-49 csatáinak egyik leglelkesítőbb
indulójává.

A szabadságharc leverését követő Bach korszak kíméletlen cenzúrája
magyarázza, hogy Erkel másfél évtizedig nem fogott hozzá nagyobb lé-
legzetű munkához. Tisztában volt azzal, hogy kedvére való téma feldol-
gozását úgy sem engednék színpadra, ezért a szimfonikus zenében kere-
sett és talált menedéket. Megalapította a Filharmóniai Társaságot, melynek
rendszeresen tartott hangversenyein nemcsak karnagyként, hanem zon-
goraművészként is fellépett.

A királyné első pesti látogatása (1857-ben) is csupán egy alkalmi darab
középső felvonásának megírására indította. Bár az *Erzsébet* című törté-
nelmi operának kétségkívül ez a legsikerültebb része, nyilvánvaló, hogy
megalkotására nem fordított különösebb gondot. Tübingi Lajosnak és
II András lányának 1221-ben történt magyarországi találkozását Erkel a
Bátori Máriából ismert modorban adja elő. Már a nyitó kórus is remi-
niscenciának hat, Erzsébet áriája pedig kifejezetten Mária románcára
emlékeztet. S amikor a vegyeskar a himnuszt intonálja, kétségünk támad,
vajon a szerző patriotizmusa vagy csak a sietség indokolta-e beiktatását.

Az olasz földön 1859-ben elszenvedett katonai vereségek meghátrálás-
ra kényszerítették a bécsi udvart. Pesten 1860-ban első ízben ünnepelhet-
ték meg március 15-ét, s a következő év márciusára kiírt országgyűlési
választások idején a Nemzeti Színház bemutatathatta Erkel várva-várt har-
madik történelmi operáját, a már tíz éve halott jó barát, Egressy Béni
librettójára írt *Bánk bánt*. Ez a mű nemcsak az ő életművének, hanem
a 19. századi magyar operairodalomnak is a betetőzése.

Dramai hitelességéhez kétség sem férhet, holott a költői szabadsággal
élve már Katona József messzire kalandozott a történelmi tényektől: nem
az, nem ott és nem akkor ölte meg a királynét, mint ahogy azt a színdarab
állítja, Bánk nejét pedig senki sem gyalázta meg, ez a szégyen száz évvel ké-
sőbb, mással történt meg. Az eset beemelésével Katona saját korának prob-
lémaát akarta sűrítve és minél erőteljesebben visszavetíteni a 13. századba.

Erkel fő művének zenei jellemábrázolása árnyaltabb, verbunkos alapú
jelenetépítkezése pedig a korábbiakhoz képest biztosabb kézre vall. A fő-
hős Melinda. A címszereplőt csak a népszerű „Hazám, hazám” ária eme-
li fel hozzá. A nagy lélegzetű Tisza-parti jelenet a kor bármelyik európai
operájában megállná a helyét. Az olaszos-franciás hangvétel a merániak
szólamaiban tűnik fel leginkább, a lázadó magyarok hangját Petur bán
„Keserű bordala” szólaltatja meg igen hatásosan. A lírai magánszámokkal
szemben a cselekményt a recitativók gördítik tovább. A drámai feszült-
séget még fokozza a színes, érzékeny hangszerelés.

A Bánk bánnal Erkel 1861-ben eljutott pályája zenitjére. Egy ország
érdeklődése kísérte lépteit: merre indul tovább? Az 1862-ben bemutatott

népies vígoperája, a *Sarolta*, kísérlet volt, amit a gyatra szöveg eleve bukáásra ítélt. Hiányzott a hűséges segítőtárs, Egressy Béni, ezért a librettókeresés, készülődés sokáig tartott.

Amikor elérkezett 1867, a kiegyezés éve, mely fátylat kívánt borítani 48-ra, a forradalmi eszmékre, Erkel újra megszólalt. Ő, a tántoríthatatlan, új történelmi operájával is figyelmeztetni kívánt: a tűznek nem szabad kialudni. A címszereplőt, *Dózsa Györgyöt*, hősként mutatja be, s a Jókai nyomán készült Szigligeti librettóval szemben nem a személyes sérelmeket állítja középpontba, hanem hatásos tömegjelenetek nagyszerű kórus-tablóival a parasztlázadás forradalmi jellegét hangsúlyozza.

Történelmi dalműveinek sorát az 1874-ben bemutatott *Brankovics György* koronázza meg. Ez voltaképp Erkel második „Hunyadi-operája”, melyben László – a szerb fejedelem ingadozása ellenére – győzelmet arat a török seregen. Brankovics viszont drágán fizet árulásáért: a szultánnak túszként átadott fiait megvakítva kapja vissza, ő maga pedig meghal. A kompozíció újdonsága, hogy prózai librettóra készülvén, az énekbeszéd uralkodik benne a lírai magánszámok felett. A mű különös értéke, hogy Erkel szerencsés kézzel egyesíti három nemzet, a magyar, a szerb és a török zenei idiómáját. Az pedig, hogy a török szereplőket kedvezőtlen színben tünteti fel, megint csak szerzőnk ellenzékiségének bizonyítéka – a bécsi udvar ugyanis ekkoriban épp törökbarát politika mellett kötelezte el magát.

Az 1880-ban bemutatott *Névtelen hősök* ismét népies vígopera. Hogy mégis említést érdemel a történelmi dalművek közt, azt témája indokolja: a szabadságharc hőseinek s a magyar-lengyel barátságának állít emléket. A tárgyválasztás és az opera hangvétele egyaránt arra vall, hogy Erkel mindvégig ifjúsága élménykincséből merített. A népszerű takarodó kórust és az utolsó felvonás csárdás fináléját akár egy önmagát túlélte korszak záró darabjainak is tekinthetjük.

Az *István király*, ez az 1885-ben, már az újonnan épült Operaházban bemutatott történelmi opera nagyjából a legidősebb fiú, Gyula műve, s nem az apjáé. Ha Somfai László kutatásai nem tárták volna fel, hogy Erkel a *Bánk bán* után egyre növekvő mértékben vonta be fiait a kompozíciós munkába, a darab aulikus színezete és eklektikus stílusa akkor is felbresztené a gyanút, hogy a mű idegen kéz alkotása.

Az európai romantika kiteljesedése a magyar reformkor idejére esett, melyet akár az irracionális nemzeti optimizmus fénykorának is nevezhetünk. Ezért is különbözött jellege a Nyugaton uralomra jutott irányzatoktól. Nem a misztikumhoz vagy a valláshoz, s nem is a társadalmi reformmozgalmakhoz fordult témáért: a hazaszeretetet motiválta minden választását. A nép szabadságvágya a vigasztalan jelenből keresett kiutat. A bizonytalan jövőről csak álmodozhatott, de a nemzet múltjából erőt meríthetett. Így válhatott a korszak egyik fő jellemvonásává a nosztalgia, mely csak a század utolsó évtizedeiben halványult el.

A romantika napja Európában ekkorra már leáldozott, s vele együtt a történelmi operák iránti érdeklődés is megcsappant. A magyar közönség is elfordult az ilyen témáktól. A zenei anyag „kihűlt”: a verbunkos divatja véget ért, a népies műdal kocsmai magyar nótává züllött. A nemzeti politika iránti érdeklődést pedig a gazdasági érdekek előtérbe kerülése váltotta fel. Erkel azonban, mint láttuk, a világosi tragédia sem törte meg, s a kiegyezés sem tántorította el. Életének meghatározó élménye mindvégig a szabadságharc maradt. Közönsége viszont már csak hallott vagy olvasott róla, s a „tanult” történelem holt anyag, sosem képes olyan izzó szenvedélyeket lángra lobbantani, mint az átél.

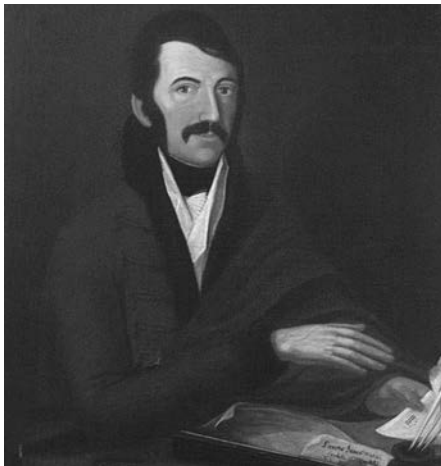
Karnagyként Erkel mindent megtett a műfaj életben tartásáért. A Nemzeti Színházban több mint harminc kortársának műveit – köztük Thern Károly, Császár György és mások történelmi operáit – mutatta be. Mégsem cáfolhatjuk Péterfy Jenőnek az Egyetértés című lap 1880. decemberi számában megfogalmazott véleményét, mely szerint Erkelnek „Alig hogy előzői voltak, s utódok eddig nem támadtak”, hiszen maradandó, életképes alkotások csakugyan nem születtek.

Erkel távozásával a hazai zenés színpad képe gyökeresen megváltozott.

Eőszke László

(Gyulán, 2010. szeptember 25. én elhangzott előadás első része.)

Lavotta János helye a magyar zenepedagógiában

Számos tanulmány méltatta már a verbunkos-szerző, hegedűvirtuóz Lavotta szerepét a magyar romantika zenei stílusának kialakításában, gazdagításában és közvetett ismereteink vannak – elsősorban pestbudai, kolozsvári – színházi karmesteri munkásságáról is. Azonban egyáltalán, vagy csak kevésbé ismert Lavotta vándorélete mögött megbúvó háztanítói tevékenysége.

Vajon a kor viszonyai között Lavotta szerzői-előadói-oktatói munkája milyen hatással

volt a magyar zenepedagógia kezdeteire? Először azonban látnunk kell, a magyar zenepedagógiát a 18. század elején milyen állapotban találjuk.

Az intézményrendszer hiányát kezdetben a magán zeneoktatás elterjedése igyekezett pótolni. Az első magán-zeneiskolát 1727-ben *Budán Nase György János* nyitotta meg. A szervezett zeneoktatás kezdetét mégis a *Ratio Educationis* kibocsátásától (1777) számíthatjuk. Mária Terézia nagy jelentőségű rendelkezését határállomásnak kell tekintenünk a magyar zenepedagógia történetében, mert a zene ekkor kapott helyet a megreformált tantervben.

Az un. nemzeti iskolák mellett hozták létre a zeneiskolákat, s ezekben a tanítványokat ének- és zongoraoktatásban, a pedagógus pályára készülő fiatalembereket pedig generálbasszus és orgonajáték ingyenes oktatásában részesítették. Az egész oktatási szervezet Magyarországon négy kerületre oszlott (nem számítjuk ide a saját előjárósággal rendelkező pesti királyi egyetemet), s egy-egy kerület több megyét is magában foglalt. A kerületek élén a főigazgató irányította az igazgatása alá tartozó királyi akadémiát, a gimnáziumokat és a nemzeti iskolákat. Ebben az időben az alábbi nemzeti iskolákhoz tartoztak zeneiskolák: a *kassai* kerületben a kassai és szepesi nemzeti iskolához; a *győri* kerületben a keszthelyi és a pécsi nemzeti iskolánál; a *nagyvárad*i kerületben a nagyvárad i nemzeti iskola mellett; a *pozsonyi* kerületben a budai és a pozsonyi nemzeti iskolához kapcsolódva; végül pedig a *zágrábi* nemzeti iskola mellett működött a zeneiskola. Ezen kívül a felekezetek is fenntartottak zeneiskolákat, mint például a lutheránusok Selmecbányán, a piaristák, evangélikusok Pesten.

A fenti intézmények tanárain, a kórusvezetőkön kívül számtalan magántanár működött nagyobb városokban, tehetősebb földbirtokosok tartózkodási helyein, akik „*a zenei kultúra terjesztésén mindnyájan sok sikerrel buzgólkodtak*”.

Azonban, hogy ezek a zeneiskolák céljuknak teljesen megfelelnének, ezt természetesen nem minden esetben állíthatjuk. Hofecker Imre, zeneoktatás-történetünk krónikása írja az induló magyar zeneiskolákról: „*Akadtak ugyan egyes tanintézetek, amelyekben a zene elemein túlmentek, s melyekben a tanítás magyar nyelven folyt, ezekben azonban a tanítás kezdetleges, hiányos, kapkodott, minden következetes rendszer nélküli és magasabb igények mellőzésével, tehát úgyszólván nagyon csekély szellemi eredménnyel volt. Ez intézetek körében nagy volt a szegénység, és az anyagi korlátoltság, mely minden kedvezőbb lendületet lehetetlenné tett.*”

Bármennyire is ellentmondás jellemezte a kor zenei életét, a 28 esztendő, ekkor még kancellista Nemes Lavotta János fontos döntést hoz. Miután nyugdíjazási kérelmét a kőszegi helytartótanács elutasítja, s írnokként rövid ideig még *báró Orczy László* alkincstárnok házában lakik, végleg hátat fordít a biztos megélhetést nyújtó hivatalnoki pályának. A 10 éves korban elkezdett hegedülése, amelyet jogi tanulmányai alatt sem

hanyagolt el, valamint az alig húsz évesen papírra vetett első darabja, a Rethorica azt jelzik, hogy apjától örökölt zenei tehetsége a több száz éves családi hagyománynál jóval erősebbnek bizonyult.

A Pozsonyban, Nagyszombatban nevelkedett, majd Bécsben is időző, jogi tanulmányait pedig Pesten bevégző Lavotta már nem ismeretlen a közönség számára, amikor „*Muzsikai akadémiát hirdetnek bizonyos napnak esti 6 órájára a Hét Elector szálába*”. Tartsanak magyar színelőadásokat a Budán összeülő országgyűlés alkalmával – veti fel Kazinczy Ferenc lapjában, az Orpheuszban. Hoffmannsegg gróf, a jeles százsz természetkutató és utazó már vidéki útjain is azt tapasztalta, hogy a „*magyar urak házában a zongora, meg a magasabb zenei műveltség eléggé otthonos*”. Gróf Zichy Károly országbíró, aki a magyar színügy elkötelezettje, igen szereti a zenét, s maga is szépen énekel, fiai nevelését bízta az „udvari mester” tisztet betöltő Lavottára.

Ez idő alatt 1792. július 22-én a Nemzeti Játász Társaság „A Tisztség eladás” című érzékeny játékot hirdető színlapján már ez olvasható: „*A muzsika igazgatását már régen különös talentumairól esméretes Lavota úr vállalván magára, oly állapotban teszi a muzsikát, hogy nemcsak válogatott szimfóniákkal, hanem nemzeti magyar táncnótákkal is gyönyörködtesse az érdeemes nézőket...*”

Lavotta harminc éves korára tehát már országosan ismert muzsikus, akit a magyar nemesi családok szívesen láttak vendégül, akár hosszabb ideig is. Haláláig közel húsz kúriában tölt hosszabb-rövidebb időt, első-sorban Kelet-Magyarországon: Lónyai Gábor Ung vármegyei főispánnál *Deregyőn*, Gyürky Pál megyei főjegyzőnél *Losoncon*, Papszász József táblabírónál *Szárazbeőn*, Eördögh Alajosnál *Szabolcsban*, Almásy Ignác közbirtokosnál *Szóllóskén*, Nánásy András táblabírónál *Tiszafüreden*, gróf Teleky Imrénél *Debrecenben*, Szepessy Zsigmondnál *Berentén*, az Urayházbán *Beregsurányban*, Benkó Jánosnál *Nógrádban*, Elek Istvánnál *Tiszaszőlősön*, a Csokonait is vendégül látó Puky Istvánnál *Gesztelyen*, valamint a haláláig hű barát Öry Fülöp Sámuelnél *Tállyán*.

A felsorolt udvaroknál eltöltött idő – leszámítva a színházaknál töltött éveket – Lavotta életének mintegy felét teszi ki. Komponálása mellett a muzsikai akadémiákon kívül hegedűjátékával e vidéki társadalmi események (bálok, estélyek, házi muzsika- és egyéb hangászati multságok) alkalmával szerezte a legtöbb elismerést. Amikor pedig hosszabb ideig tartózkodott egy-egy háznál, akkor vendéglátói Lavottát legtöbbször házitánítói feladatokkal is megbízták. Ennek során oktatta – a már említett gróf Zichy Károly országbíró fiain kívül – *Papszász József* táblabíró gyermekeit *Szárazbeőn*, az *Elek*-testvéreket, Johannát és The éziát zongorára, Menyhártot és Mihályt pedig hegedűre *Tiszaszőlősön*, *Nánásy András* táblabíró feleségét Veresmarty Eleonóráat *Tiszafüreden* hegedűre és zongorára.

Lavotta János vajon milyen felkészültséggel, elgondolással, módszerrel foghatott neki a tanítványok iskolarendszert nélkülöző oktatásának?

E tekintetben hasznos tapasztalatot nyújthattak még a számos helyen megalakult zenészegetletek, így Lavottának is, aki színházi éve alatt a kolozsvári Societas Musica tagja volt. Az egylet szerteágazó feladata között szerepelt ugyanis a zeneoktatásról való gondoskodás, tagjait hangszeres muzsikálásra szervezte, hangversenyeket rendezett, szorgalmazta a kottakiadást stb. Ezeket a törekvéseket Lavotta tevékenysége során mind fellelhetjük.

A Bécsset is megjárt Lavotta vajon olvasta-e Leopold Mozart *Hegedűiskola* (1756) című könyvét, amelynek 1787-ben megjelent harmadik kiadása Magyarországon is hozzáférhető volt? Ismerte-e az első magyar nyelvű zeneelméleti tanulmányt, a Sárospatakon működött Maróthy György munkáját? Vagy mennyire lehetett tudomása az 1802-ben kiadott első magyar nyelvű zongoraiskoláról, Gáti Istvánnak *A kótából való klavírozás mestersége* című munkájáról? Nem tudhatjuk.

Azonban egy olyan virtuóz hegedűsnél, mint Lavotta, s aki szinte tanári gondossággal letisztázta, rendszerezte, vigyázta kéziratait, a tudatosság, igényesség pedagógiai munkájában is okkal feltételezhető. Ha általunk ismert módszerek követéséről nincs is tudomásunk, alapsimeretként még mindig ott lehet Lavotta tapasztalása, élménye, ahogyan tanárai – Zistler József, Sabodi Bonaventura, Hosszú Ferenc, Glantz György – a hangszeres tudást átadták neki. S hogy az idő során ez a tapasztalat feltételezésünk szerint egy határozott célú tanítási módszerre állhatott össze, arról mintegy fél tucat pedagógiai célú darabja árulkodik.

Nevezhetjük-e a verbunkos-szerző, a hegedűvirtuóz, az első színházi karmester, házitanító Lavottát mai értelemben zenepedagógusnak?

A maga korában feltétlenül. Lavotta János, mint annyi más területen, ebben is előfutára annak a zenetanár típusnak, aki már intézményes keretek között, egyre gyarapodó módszertani ismeretekkel, megélhetést biztosító fizetésért oktathatta növendékeit. Azonban Lavotta ilyen biztonságot nyújtó körülménnyel még nem rendelkezhetett. Zenetanításának módszerét saját szerzeményeinek felhasználásával alakította ki. Bár rapszodikus természetét a róla szóló írások gyakran felemlégetik, a hegedűlést, kottairást napi feladatának tekintette. Közlékeny ember lévén bőséges időt tölthetett tanítványaival, akikkel – mint a Soós úrfiúknak ajánlott hat menüett bizonyítja – bensőséges kapcsolat kialakítására törekedett.

Dombóvári János

(A Gyulán 2010 szeptember 25-én elhangzott előadás első része.)

Lavotta zeneszerzői munkásságáról szóló írást lapunk következő számában közöljük.)

A 2010-es jubileumi esztendő gazdag programjából

Az *Erkel Ferenc Gimnázium* a Kárpát-medence középiskolásainak írt ki műveltségi vetélkedőt Erkelről és koráról. A döntőt május végén tartották. *Perlaki Attila* az Erkel Ferenc Gimnázium Vegyeskarának karnagya, *magyarországi Erkel kórusok* részére szervezett találkozót Gyulán. Október 1-3-ig.

A *Gyulai Várszínház* mutatta be a debreceni Csokonai Színházzal közösen a Hunyadi László c. operát új előadásként. Ugyancsak a Várszínházban mutatták be, Erkel korábban elveszett Sakk-játék c. táncjátékát, a díszlet és jelmeztervező *Kentaur – Erkel László*.

Az *Erkel Ferenc Társaság* november 6-án kamarakonzertet szervezett Gyulán a zeneszerző születésnapjának előestéjén Erkel műveiből, európai hírvű művészekkel: *Kelemen Barnabás*, *Kokas Katalin* és *Kassai István* közreműködésével. Ugyane napon emléktáblát lepleztek le – *Varga Imre* alkotását – az Erkel-ház falán, és ekkor nyílt meg az Erkel Múzeum, új állandó kiállítása.

Négy új könyv megjelenéséről számolhatunk be. *D. Nagy Andrásnak*, az Erkel Ferenc Társaság titkárának könyve az *Erkel-család krónikájáról*, bővített, átdolgozott kiadásban. A *Himnusz* facsimile kiadása – Keletkezéstörténeti tanulmánnyal közreadja – *Bónis Ferenc*. Erkel kottagyűjteményének legféltettebb kincse: *Berlioz Rákóczi induló* – Keletkezéstörténeti tanulmánnyal – közreadja *Bónis Ferenc*. E könyvek a Balassi Kiadó gondozásában jelentek meg. A Mogyoróssy Könyvtár kiadásában jelent meg az intézmény felajánlásaként az igazgató *Krasznahorkai Géza* munkája, az átdolgozott, bővített – Erkel lelőhely *Bibliográfia*.

A Nemzeti Bank, Erkel Ferenc emlékére, november 7-i születésnapjára 9 milliméter átmérőjű 5 ezer Forint értékű „miniarany” pénzt bocsátott ki, és 5 ezer darab tükörveretes ezüstpénzt is, melyet *Kiss György* szobrászművész, Gyula díszpolgára tervezett.

November 7-én délelőtt a Kerepesi temetőben koszorúzták meg Erkel Ferenc sírját. Megemlékező beszédet mondott *Dr. Bónis Ferenc*. Ez alkalomra Gyuláról külön autóbusszal érkeztek az Erkel Társaság tagjai. Délután résztvettek a Budai-Várban tartott koszorúzási ünnepségen, majd megtekintették a MTA Zenetudományi Intézetben rendezett nagyszabású Erkel kiállítást.

November 7-én délután az **I. kerület Úri utca 24-es** számú ház falán elhelyezett új emléktábla – *Kampfl József* alkotása – leleplezésére gyűlt össze nagyszámú közönség. A Budavári Önkormányzat polgármestere *Dr. Nagy Gábor Tamás* ünnepi beszédében szólt arról az időszakról melyet éppen a Bánk bán komponálásának idején a zeneszerző e házban töltött.

Galántán november 6-án, a Csemadok Művelődési Házban, Erkel Ferenc 200. születésnapjára tisztelettel, a *Komáromi Opera együttese* előadta a teljes Bánk bán c. operát.

Az ünnepi előadás bevezetőjeként énekelte a *Galántai Kodály Zoltán Daloskör* az Erkel Szózatot. Az

előcsarnokban *Tavaszy Noémi* grafikusművész Bánk bán illusztrációinak kiállítását tartották. Az opera előadás szünetében *Mézes Rudolf* mutatta be és méltatta a budapesti művésznő munkásságát.

A Régi Zeneakadémia épületén elhelyezett emléktáblát koszorúzták meg november 28-án. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanári karának nevében *Dr. Batta András* rektor, valamint az épületben működő zenei szervezetek vezetői – Magyar Zenetörténeti Kutató-Könyvtár, a Liszt Múzeum és Liszt Társaság, és a Magyar Kodály Társaság. – Az Országos Magyar Királyi Zeneakadémia elnöke Liszt Ferenc, és első igazgatója 1875-1889-ig Erkel Ferenc volt. Az Erkel és Liszt által megalapozott szellemiséget töretlenül őrző intézmény, a zene eleven jelenlétével biztosítja az állandó folyamatosságot.

Tatabányán, november 26-án, az Erkel Ferenc Zeneiskola előtt, új köztéri Erkel szobrot avattak. A zeneszerző 200 éves évfordulója és a zeneszerző nevét viselő Művészetoktatási Intézmény fennállásának 60. évfordulója tiszteletére *Maklár-Szalontai Csaba* képviselő kezdeményezésére és támogatásával, Tatabánya Megyei

Jogú Város Önkormányzatának jóváhagyásával készült, *Széri-Varga Géza* szobrászművész alkotása. A szoboravató ünnepségen közreműködött Tatabánya általános iskoláinak összesített gyermekkórusa. Ünnepi köszöntőt és beszédet mondott *Dezső Marianna* a Zeneiskola igazgatója. *Schmidt Csaba* a város polgármestere, *Erkel Tibor* egyetemi tanár, az Erkel Társaság társelnöke, *Ember Csaba* a Magyar Zene és Művészeti Iskolák Szövetségének elnöke. Az ünnepi hangverseny műsorán, Erkel Ferenc műveivel szerepelt a Város Bárdos Lajos Kórusa, és kiváló művészek: Szecsódy Ferenc, Temesi Mária, Daróczi Tamás, Dallos Erika, Benedekfi István.

M.N-N.K

Opera és nemzet

Emlékkiállítás Erkel Ferenc születésének 200. évfordulóján az MTA Zenetudományi Intézet székházában

Az ünnepélyes megnyitót 2010. október 1-jén tartották. Fővédnök *Pálinkás József* akadémikus, az MTA elnöke. Bevezetőt mondott *Tallián Tibor*, az MTA Zenetudományi Intézet igazgatója és *Csorba László*, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója.

Erkel Ferenc: Bánk bán c. operájából részleteket adott elő *Keszei Bori* és *Kiss B. Attila*, közreműködött a Magyar Állami Operaház művészeiből alakult kamaragyüttes *Héja Domokos* vezetésével,

A kiállítást megnyitotta *Baranyai Anna*, a Zenetörténeti Múzeum vezetője, és *Mikusi Balázs*, az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár vezetője.

Opera and Nation

An International Musicological Conference
on the Bicentenary of the Birth
of Ferenc Erkel

**Organised by the Institute for Musicology
of the Hungarian Academy of Sciences**

(H-1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 7.)

Patron: József Pálinkás

President of the Hungarian Academy of Sciences

Program Committee:

Sieghart Döhring, Franco Piperno, Tibor Tallián

Budapest, 28–30 October 2010

Nemzetközi Zenetudományi Konferencia Erkel Ferenc születésének 200. évfordulóján, a Magyar Tudományos Akadémia és a Zenetudományi Intézet rendezésében, Budapesten, 2010. október 28-30-ig között. Megnyitotta *Pálinkás József és Tallián Tibor*. Neves meghívott előadók három napon át, három szekcióban tartottak angol és német nyelvű előadásokat.

Erkel Ferenc: István király előadása

Erkel utolsó befejezett, operája, az István király, az Operaház 1884. szeptember 27-i megnyitására készült, ám a próbák elhúzódása miatt végül csak 1885 tavaszán került bemutatásra.

Intelmek a mának... A magyarság megmaradásának, előbbre jutásának minden időben, így ma is, az egyetértés, az összefogás a kulcsa. Ez a legfőbb üzenete az operának. Ez a gondolatiság hatotta át azt a napjainkban páratlannak mondható vállalkozást is, mely több mint kétszáz közreműködő önzetlen és áldozatkész munkája nyomán keltette újra életre Erkel legreprezentatívabb operáját.

Csányi Valéria karmester és Kassai István – a zeneszerző munkásságával hosszú ideje behatóan foglalkozó – zongoraművész az elmúlt esztendőben kérte fel Frigyesi Andrást, a Deutsches Th ater rendezőjét, majd karigazgatóként e sorok íróját, hogy az István király opera a 200 éves évfordulón végre közönség elé kerülhessen abban a formában, ahogyan az ősbemutatón elhangzott.

Körültekintő előkészítést és mintegy féléves próbafolyamatot követően, a tervezett költségvetés alig 10 százalékának birtokában 2010. július 10-én a **komáromi Monostori Erődben** került sor a – túlzás nélkül magyar zenetörténeti jelentőségű – bemutatóra. A technikai költségeken túl minden szereplő, közreműködő, valamint a díszletesek, a maszkmesterek, a kellékes, a fodrász, vagyis a teljes stáb ellenszolgáltatás, gázi nélkül dolgozott csak abból a meggyőződésből, hogy „van egy ügy, amit tovább kell adni a nemzetnek”.

A címszerepben *Jekl László* minden magyarok bölcs államférfijaként, felesége *Gizella királyné* megformálásában *Szakács Ildikó*, fiuk, *Imre herceg* szerepében pedig *Kovács Barna* nyújtott felejthetetlen alakítást. Az utóbbi két fiatal – még pályája elején álló – művész szakmai alázatról, fölényes anyagtudásról és olyan fokú kollegialitásról tett tanúbizonyságot, amely minden kortársuk számára is példaadó lehet. *Crescimirát*, a horvát fejedelem lányát – *Imre herceg* nőiségében megalázott hitvesét – *Bazsinka Zsuzsanna* formálta lebilincselő drámaisággal és a lélek legbelsőbb bugyraiba jutó mély átéléssel. De a további főbb szerepekben *Sánta Jolán*, *Puja Andrea*, *Sárkány Kázmér*, *Daróczi Tamás*, *Szüle Tamás*, *Valter Ferenc* és *Rezsnyák Róbert* is maradandóan szép pillanatokat szerzett akár énekesi, akár színészi teljesítmény tekintetében.

Az István király Énekkar tíz budapesti kórus; a *Ciszterci Szent Alberik*, a *Pasaréti Szent Antal*, a *Semmelweis* és az *Ezüst Lant Kórus*, a *Fővárosi Énekkar*, a *Prelude* és az *Óbudai Kamarakórus*, a *Vox Hungarica Nőikar*, valamint a *Kodály Zoltán* és a *Ferencvárosi Herz Férfikar* civil foglalkozású tagjaiból alakult alkalmi együttes, a művész szólisták és a közönség egyöntetű véleménye alapján fel tudott nőni a megtisztelő feladathoz;

Erkel legtöbb kórustételt magába foglaló operáját kívülről megtanulva méltó partnere lett az ünnepi előadásnak.

A karmester *Csányi Valéria* biztos anyagismerettel, világos mozdulatokkal irányította a „Társulatot”, melyben megbízható játékaival mindvégig kiegyensúlyozott partnere volt a *MÁV Szimfonikus Zenekar*.

Frigyesi András rendezői koncepciója és munkatársa, *Walter Bálint* kiegészítő instrukcióival sikeresen juttatta el első Szent királyunk Erkel művébe foglalt szellemi hagyatékát a mai kor emberének, közönségünknek: „...*a nemzet léte szilárd, míg összetartunk, vész nem árt, s megállunk a viharban...*”

Egy örömteli és egy fájdalmas hír kívánczok még ide post scriptumként: reményeink szerint december 19-én Budán a Szent Imre templomban bemutadjuk a művet. Ugyanakkor *Desseffy Sándor* kórustársunk már nem énekelhet velünk. Nyugodjék békességben!

Somogyvári Ákos

IX. Magyar Karvezető Konferencia

Erkel Ferenc születésének 200. évfordulója tiszteletére

2010. november 5-7.

A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége – KÓTA – rendezésében évenként megrendezésre kerülő Karvezető Konferencia minden alkalommal neves zenei eseményt állít fókuszába. A 2010-es esztendő a magyar zenei élet nagyformátumú, sokoldalú muzsikusat, a 19. század magyar zenei élet kialakulásában és a további századokra kiható jelentőségében meghatározó egyéniségét *Erkel Ferencet* ünnepelte, órá emlékezett.

A rendezvényorozatnak a Városmajori Gimnázium adott otthont, ahol a szép kialakítású aula méltó helyszíne volt a hangversenyeknek és a Díszterem a tudományos előadásoknak. A résztvevők, a vendégek sorában köszönthettük az Erkel család leszármazottjait. – Hatalmas az Erkel család! És minden korban szép számmal voltak közöttük zenészek is. Erkel Ferenc tíz gyermekes családból származott és neki magának is 10 gyermeke született. Az Erkel –Társaság titkára *D. Nagy András* úr, feladatának, színté életcéljának tekinti, hogy felkutassa az élőket és holtakat, szép kiállítású, vastag könyv tanúskodik erről. Szerencsére sok *ükunoka*, és szép *unoka* él ma is közöttünk.

A rendezvényeink sorában tisztelettel köszönthettük, – a Budapesten élő – *Erkel Tibort*, a *Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem* professzorát, valamint még távolabbról érkezett ritka vendégeket: *Marosvásárhelyről*

Szőnyi Zoltán – karnagy, zenetanár, és felesége Elekes Márta zongoratanárnő; *Dr. Szőnyi Judit* főorvos. Még távolabbról, – *Dániából* – érkezett rokonság – *Anne Marie Henszelmann* – *Jörszbo* – vegyész mérnök, férjével és fiuk, *Pernille Jörszbo* – egyetemista. És ugyanennek az *Erkel Gyula*, ágának leszármazottja: *Somogyvári Ákos* – karnagy, zenetanár *kollégánk*, aki aktív részese volt e rendezvénynek.

A péntek délutáni műsor nyitányát a *Himnusz* közös éneklése jelentette. Ünnepi köszöntőt *Kollár Éva* a KÓTA elnöke mondott. Bemutatva Erkel életművét, méltatta jelentőségét, felvetve korunk emberének felelősségét, hogy a kapott értékekkel, a gazdag örökséggel méltó módon bánik-e, hogy tovább fejlesztve tovább örökíthesse a 19. század zenetörténeti értékeit az utódoknak.

A közreműködő *Lendvay Károly Férfikar* – *Erkel Ferenc* műveiből adott elő néhány szemelvényt: *Éljen a haza!* – *A Bánk bán* c. operából: Honfi imája, majd a *Keserű bordal*, szólót énekelt: *Ormándy József*; – *A Hunyadi László* c. operából: *Meghalt a cselszövő*, *Bolla Gyula* szólójával. Zongorán közreműködött: *Papp Gyula*. Vezényelt: *Tóth Csaba*.

A törökbálinti Férfikar 1924-ben alakult, és kisebb változások mellett folyamatosan működik, elismert hangversenykórus. Karnagya 2003 óta *Tóth Csaba*.

Az énekkarnak két testvérkórusa van, az egyik a Székelyudvarhelyi Székely Dalegylet. Ez Erdély egyik legrégebb kórusa. A 19. században az általános légkör – a kiegészítés, teremtette meg a lehetőséget 1868 tavaszán a Székely Dalegylet létrejöttének. 1873-ban már az első 42 dalárda között jegyezték őket és 1874-ben a *Kolozsvári dalos* ünnepélyen a kórust besorolták a közös éneklésbe, ahol **Erkel Ferenc** vezényelte: *Petőfi-Hubert* Csatadalát. Ezt követően több dalversenyen részt vettek, ahol a legmagasabb díjakat elnyerték. – Az első világháború alatt hallgattak a múzsák, de 1925-ben Marosvásárhelyről már ezüst serleggel tértek haza. – A II. világháború alatt ismét hallgatott a kórus, majd a nehéz évtizedek során megtalálták a nyelvet, az örökség, a szokások és az énekek megtartásának módját.

A 30-35 tagú lelkes Férfikar *Kovács László* Karnagy vezetésével, igyekszik továbbéltetni a 140 éves örökséget, a Székely Anyaváros nagy múltú dalkultúráját, a *magyar éneklést*. – A budapesti hangversenyre tisztelettel és szeretettel küldték köszöntésüket.

A Kiskoncertet követően a Díszteremben tartották a Konferencia tudományos előadásait. Elsőként *Dr. Bónis Ferenc*, az Erkel Társaság elnöke, – *Erkel, Liszt és Mosonyi alakja egy bécsi művészeti lap tükrében* – című előadása hangzott el. A téma kiindulása az a tény, hogy a 19. század során a fővárosi sajtó nyelve, különös tekintettel a lakosság összetételére magyar és német volt. A német nyelvű újságok, kiváltképp a zenekritikák területén sokkal részletesebb, terjedelmesebb tájékoztatást nyújtottak, de természetesen nem a hazai, hanem a külső szemlélő látásmód-

jának értékelésével. Az előadás során egyes beszámolók és kritikák érdekes részletei tárultak fel a hallgatóság előtt.

Bónis Ferenc előadásához ragyogó zenei illusztrációkat játszott *Kassai István* zongoraművész. Előadta: **Erkel**, *Hunyadi indulót*. E mű nem az opera része, hanem három dallamából lett összeállítva, keletezési ideje 1846. A katonazenekarra írt induló zongoraátírata 1848-ban jelent meg, és a szabadságharc jelvényévé vált. A katonazenekarok révén később anynyira népszerű lett, hogy még a szomszédos népeknél is folklorizálódott.

Erzsébet induló. 1853-ban írta Erkel a zongoraművet, amelyet később beillesztett az Erzsébet c. opera általa írt II. felvonásába (az opera első felvonását Doppler Ferenc, a harmadikat Doppler Károly írta). A trió a Keserű bordanal témafejével indul, nyolc évvel a Bánk bemutatója előtt íródott. A Keserű bordanal zenéje egyébként már 1844-ben készen volt.

A *Magyar gyermekvilág*, **Mosonyi** első magyar darabjainak egyike. Mint ismeretes, Michael Brand 44 éves korában változtatta nevét Mosonyira, amikor véglegessé vált elhatározása, hogy hátat fordít addigi német romantikus stílusának, és életét a magyar zenének szenteli. A ciklus 12 gyermekekről szóló, gyermekeknek írt darab füzére, Schumann gyermekdarabjainak inspirációjára írott egyéni hangvétellű alkotás. Ebben a műfajban az első európai színvonalú magyar mű. Az első három tétel hangzott el: Gyermekbáli jelenet, Katonajáték induló, A kis csikós.

Kassai István zongoraművész, – meghívott előadó – különösen jó ismerője e kornak, ez alkalommal Erkel 1839-ben keletkezett legterjedelmesebb zongoraművét adta elő:

Erkel Változatok Bartay Endre „A csel” c. operájára. Bartay Endre az első magyar nyelvű énektankönyv és zeneszerzés tankönyv írója, iskolaalapító és zeneszerző, kora egyik legműveltebb zenészeinek egyike. Legnagyobb érdemeit a Nemzeti Színház bérlő-igazgatójaként szerezte. Ekkor írta ki a népszínmű megírására, valamint a Szózat és a Himnusz megzenésítésére pályázatait. Második (első magyarnyelvű) operáját Erkel mutatta be, az opera két előadást ért meg mindössze. Erkel viszont bízott a zenében, mivel az opera toborzó-témáját több hangszerre is feldolgozta. Ez az egy, a szóló zongorára írt verzió maradt csak fenn, a romantikus magyar zongorairodalom egyik legjelentősebb korai megnyilatkozása.

Szacsvai Kim Katalin az Erkel kutatásában és az autográf kiadásokban – Bátori Mária, Hunyadi László, Bánk bán – jelentős részt vállaló, Zene-tudományi Intézet tudományos munkatársa, – *Újabb Erkel forráskutatók* – címmel tartotta előadását.

Nemcsak a korábban ismert sajtóhírek, de újabban előkerült kompozíciós dokumentumok alapján is feltételezhető, hogy a *Bánk bán* éresi folyamata már az 1840-es évek végén – 1850-es évek elején elindult. E mű szempontjából sem érdektelen tehát, hogy mikor és hogyan, milyen intenzitással került sor, ha egyáltalán sor került, műhelyszerű munkára

ezekben az években. Legány Dezső korábbi hipotézise alapján elképzelhető lett volna, hogy a közös komponálás Erkel e főművének genezisében is szerepet játszon. Az 1844-es *Két pisztoly* azonban műhelymunkára nem adott alkalmat, és jól látható módon az 1857-es *Erzsébet* hangszerelése során sem engedélyezett Erkel nagyobb szabadságot az őt kísérelő Doppler Ferencnek. Elég nagy a valószínűsége tehát, hogy a *Bánk bán* komponálásának minden terhét egyszemélyben vállalta. Alkotói műhelyébe ekkor még nem volt idegennek bejárása – legfeljebb két leghatékosabb fiának, Gyulának (1842–1909) és Sándornak (1846–1900), akik Erkelt a későbbiekben is leginkább segítették. Ők együtt nőttek fel a *Bánkkal*, talán alkalmuk volt átélni valamit apjuk küzdelmeiből.

Fórum – a IX. Magyar Karvezető Konferencia keretében. – A beszélgetést *Kollár Éva* és *Hraschek Katalin* vezette. A fórumon résztvevő kollégák az ének-zene oktatás területén felmerülő gondjaikat, problémáikat, tárták fel és egyértelművé vált, hogy e témakörben, az ország különböző részéről érkezett szakembereinek azonos észrevételeik, megállapításaik és javasolataik vannak. Az általános iskola és gimnázium egyaránt képviseltette magát. A kollégák legfőbb pontként a heti egy órás tanítási lehetőséget említették: szinte lehetetlen a gyerekekkel való kontaktus kialakítása, egymás alaposabb megismerése. S ha az óra bármilyen okból elmarad, a hátrány behozhatatlanná válik. A gimnáziumban tanító kollégák gyakori tapasztalata hogy a gyerekek sorra úgy érkeznek, hogy szinte nem is volt énekórájuk. Felmerült e téren az igazgató felelőssége, az ellenőrzés hiánya, – és ez ismételt felveti a szakfelügyelet kérdését – mennyire kellene a szakmai kontroll és segítség. Az énekkar kérdése is nagyon bizonytalan: az iskola részéről igénylik a munkát, a szereplést, de feltételeket nem biztosítanak hozzá.

Biztató lendületet jelent, hogy KÓTA már augusztus hónapban felvette a kapcsolatot az új oktatási kormányzattal. Levélváltás, megbeszélés során kölcsönösen hangsúlyozták a művészeti nevelés és a zenei nevelés ügy rendkívüli fontosságát. Reméljük, hogy a további megbeszélés is gyümölcsöző lehet, kiderül a jobbító szándék s a jövőben a tárgyunk is kiérdemli méltóbb helyzetét.

Az ünnepi rendezvény első napjának befejezéseként szerepelt az **Erkel Ferenc Vegyeskar**. Műsoruk első száma: *Erkel – Szózata*. Az előadás előtt felelevenítették a mű történetét. – Egy évvel a Hymnus pályázati kiírása előtt, 1843-ban jelent meg a pályázati felhívás: „Vörösmarty Mihály koszorús költőnk halhatatlan Szózatára” A díjat *Egressy Béni* nyerte el. (Mindkét mű pályázati kiírója *Bartay Endre 'András'* a Nemzeti Színház akkori igazgatója volt.) Kevésbé ismert, hogy Erkel Ferenc is elkészítette a maga változatát, – de nem adta be – nem vett részt a pályázaton, mert tagja volt a bíráló bizottságnak. Az egykori újságok hírt adnak erről, valamint arról: „Kérjük a Nemzeti Színház igazgatóját énekeltesse el Erkel – Szózatát a színpadon, minél előbb, legalább kárpótlásul, s' felszerkentésül

azon reménynek, hogy lesz nem sokára egy a' hazát keresztülriadó nemzeti dalunk."

A bemutatót **1843 május 30-án** meg is tartották. Nyomtatásban 1847-ben jelent meg egy alkalmi kiadványban, majd hosszú időre homály fedte e művet. 1910-ben a **100 éves** évforduló alkalmával megjelent – Erkel-émlékkönyvben közlik ennek hasonmását, – de a köztudatba ezután sem került be.

A hálás utókor azonban nem feledkezett meg, és a zeneszerző **175.** évfordulójára sor került a mű feltámasztására. *Bárdos Lajos* a „zenei műemlékvédelem” jegyében a restaurátorok precizításával készítette el *Erkel Szózatát*, jól énekelhető szólamokkal, az eredetileg ének- zongorakíséretes művet, egyneműkari- és vegyeskari változatban. Ennek kottája elsőként a KÓTA lapjának 1985. novemberi számában látott napvilágot. – *Ősbemutatóként, összkarban Debrecenben*, a II. Észak-Alföldi Kórustalálkózón szólalt meg, **1985** október 26-án.

A **200 éves** évfordulón így hangzott fel: **Erkel Szózata – Vörösmarty Mihály versére.** *Erkel eredeti dallama és harmóniai nyomán kórusra írta: Bárdos Lajos.*

Előadta az Erkel Ferenc Vegyeskar, vezényelt *Cseri Zsófia*. A következőkben Erkel Ferenc két operájából adtak elő részletet. A *Névtelen hősből* – a Takarodó hangzott fel az önnállósult „Férfikar” meggyőző előadásában. Az egyesült vegyeskar a *Bánk bán* c. operából: Szép örömkönnny ragogása – lendületes dallamát énekelte. Zongorán közreműködött: *Galovics Réka*, vezényelt: *Cseri Zsófia*

Az Erkel Ferenc Vegyeskar 1948-ban alakult *Fasang Árpád* és a fiatalon elhunyt *Pászty Miklós* vezetésével, majd *Maklár József* vezette sikerre az énekkart. Távozásával és a támogató OKISZ megszűntével ujjá alakult a kórus fiatalok vezetésével. *Cseri Zsófia* 1998 óta társkarnagy, és 2002-óta a kórus vezető karnagya. .

Műsoruk következő részében, Erkel kortársa, barátja, a magát mindenkor magyarnak valló, világhírű művész *Liszt Ferenc* műveiből énekeltek. A ritkábban hallható francia motetták közül hangzott fel kettő: Ave verum corpus Christi, és L'Éternel est son nom – *Örökké való az Ő neve, A világ az Ő alkotása.* A Kórus szándéka és célja, hogy minden korszak és zenei stílus kórusirodalmából minél több értékálló művet tanuljanak, így korábbi és mai szerzők művei egyaránt szerepelnek repertoárjukon. A magyar költők közül *Weöres Sándor* költeményeivel ifjú korától ihlette a zeneszerzőket. Jól tudjuk, hogy *Kodály Zoltán* egyik nagyhatalmú kórusművét az – Öregeket – az akkor 17 éves ifjú, versére komponálta. A költőt későbbi éveiben is inspirálta a visszaemlékezés, az elmúlás, a természet csöndes hangulata. Így talált rá a mai zeneszerző generáció egyik fiatal tagja – az *Erkel-díjas Tóth Péter* – *Weöres Sándor* egyik versére, és komponálta meg a verssel azonos című vegyeskari művét, a finoman ringató, gazdag harmóniájú: Valse triste-et.

A mű átélt szép előadását követte: *Kodály Zoltán- Weöres Sándor: Öregek*. A mű bemutatója 1934 júliusában volt. – A szerző jelenlétében. Énekelte a Kecskeméti Városi Dalárda, *Vásárhelyi Zoltán* vezényletével. – A 19. és 20. század zenei örökségének nagy értékeit, kiváló érzéssel és felkészültséggel oldotta meg előadásában az Énekkar és karnagya *Cseri Zsófia*. Befejezésül *Bárdos Lajos* ünnepi, jubiláló motettája az: *Audi filia* zengett fel, méltó módon zárva a konferencia első napjának ünnepi hangulatát.

A második napon délelőtt ismét a Városmajori Gimnáziumban folytatódtak az előadások. *Fazekas Ágnes*: Elfeledett muzsikások – XIX. századi kismesterek a Kárpát- medencében – címmel tartott előadást. Ennek során e kevéssé ismert szerzők művei közül néhányat el is énekeltek a jelenlévő résztvevők. – A 250 éve született *Pálóczy Horváth Ádám*ról két előadó is megemlékezett. *Kutnyánszky Csaba*: A „szántódi remete” címmel egyéniségéről, életművéről, hagyományörző-életmentő törekvéseiről szolt. *Fehér Anikó*: az „Ötödfélszáz énekek” c. gyűjtemény anyagával és kiváltképp egy dalával „Szép asszony a papné” kezdetűvel foglalkozott. – Az előző évi karvezető verseny egyik győztesének jutalma: a következő évben egy előadás tartása. A jutalmazott *Kovács Ádám*: Hugo Distler kórusművei c. előadásával bizonyította, hogy a zenetörténeti kutatás terén is szépen halad az ifjú generáció. Befejezésül *Párkai István* professzor, a 200 éve született „a romantika fantasztájáról” Schumannról beszélt gazdag zenei példákkal, zongorajátékával meggyőzővé téve előadását.

*

A kétnapos rendezvénysorozat különleges értékét jelentette az esti záró koncert. A Hadtörténeti Múzeum Lovagtermének történelmi hangulata, az előadott műsor és a kiváló kórusok magas színvonalú előadása a legkiválóbbak közé és felejthetetlen élménnyé emelte e hangversenyt. A *Pécsi Bartók Béla Férfikar*, *Lakner Tamás* vezényletével, Erkel férfikari művei közül adott elő, a *Musica Nostra Énekegyüttes*, *Mindszenty Zsuzsanna* vezetésével, Schumann nőikarai közül szólaltatott meg ritkán hallható szép műveket.

Ugyanez a két kórus remekelt a MÁV Szimfónikus Zenekar és szólísták közreműködésével, *Somogyvári Ákos* betanításában és vezényletével előadott **Erkel Ferenc: Magyar Cantate** – bemutató előadásában.

Erkel Ferenc máig kiadatlan művét, a Magyar Cantate-t, Ferenc József 1867-es királyi koronázása alkalmából komponálta Erkel – *Szigligeti Ede*: A szent korona c. ünnepi előjátéka befejező részének szövegére. – A bemutató Pesten volt a Nemzeti Színházban 1867. június 11-én a szerző vezényletével, az előadást másnap megismételték, majd feledésbe ment. 1953 tavaszán a Kolozsvári Zeneművészeti Főiskolán hangzott fel újra – A partitúrát az intézet zenetörténet tanára Lakatos István, találta meg Marosvásárhelyen Erkel zongoraművész-tanár dédunokájánál *Henszelman Erkel Sarolta*

Erkel Ferenc 1810- 1893

Robert Schumann 1810-1856

Meghívó

Erkel és Schumann születésének 200. évfordulója alkalmából ünnepi

HANGVERSENYRE

melyet a Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége, a KÓTA rendez
2010. november 6-án szombaton este 7 órakor a

Hadtörténeti Múzeumban

(1014. Budapest, Tóth Árpád sétány 40)

Műsor:

Erkel Ferenc - Vörösmarty Mihály: Szózat (Bárdos Lajos)
Vezényel: Mindszenty Zsuzsánna

Erkel férfikarok:

Elvinnélek én, csak adnának
Gyászkar
Kar Ének Pestalozzi emlékünnepe
Buzgó kebellet
Előadja a Pécsi Bartók Béla Férfikar
Vezényel: Lakner Tamás

Schumann nőikarok:

In Meeres Mitten Op. 91. No.12.; Soldatenbraut Op.69.No.4.; Wassermann Op.91. No.9.
Drei Lieder Op.114.; Mädchenlieder Op.103.
Előadja a Musica Nostra Énekegyüttes
Vezényel: Mindszenty Zsuzsánna

Erkel Ferenc: Magyar Cantate

Előadják:

A Musica Nostra Énekegyüttes, a Pécsi Bartók Béla Férfikar
és a MÁV Szimfonikus Zenekar
Szólót énekel:

Schnöller Szabina - szoprán, Heim Mercedes - alt, Kovács Barna - tenor, Jekl László - basszus
Vezényel: Somogyváry Ákos

Erkel Ferenc - Kölcsey Ferenc: Hymnus

Vezényel:

Szónyi Zoltán (Marosvásárhely)

Köszönjük a Hadtörténeti Múzeum, és a Nemzeti Kulturális Alap szíves támogatását

zongoratanárnőnél. Énekkar, szólisták és orgonakíséretes változattal 1994-ben előadták Budapesten a Zeneakadémián.

2010. tavaszán a Marosvásárhelyen élő Erkel-ükunoka *Szőnyi Zoltán* karmester révén került elő az eredeti partitúra másolata, és ezt követően nyílt lehetőség a teljes kórus- és zenekari kottaanyag elkészítésére. Ennek a bemutatására nyílt alkalom november 6-án a bicentenáriumi hangversenyen *Somogyvári Ákos* vezetésével. A Himnusz hangjaival kezdődő ünnepélyes hangulatot árasztó mű óriási sikert aratott és azonnali ismétlését igényelte a közönség.

Az őszinte meghatottság hangján szólalt meg befejezésül *Erkel-Kölcsey: Hymnus*, a vendégkarmester *Szőnyi Zoltán* vezényletével.

A 200 éve született zeneszerző, aki életében műveivel és munkásságával oly sok örömet okozott közönségének, műveinek felidézésével ismét bizonyította, hogy lelkesíteni és érzelmileg gazdagítani képes, értő, magyar közönségét.

Márkusné Natter-Nád Klára

Erkel és Debrecen

A Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola

2010. november 15-én

kiállítást és koncertet rendezett

Erkel Ferenc születésének 200. évfordulója tiszteletére

A patinás intézmény, a Debreceni Zenede, 1862. november 3-án kezdte meg működését. Az új épület, a Zenepalota ünnepélyes megnyitója 1895. márciusában volt. Az évtizedek során az intézményt különféle elnevezéssel illették, de színvonala, szelleme töretlen. Alapító okiratában rögzítették: „...az oktatás nyelve kizárólag magyar legyen, és a magyar zenére kiváló gond fordítottassék...” Kezdetben már kottatárat hoztak létre, ezzel megalapozva a későbbi könyvtár kiváló nagyértékű gyűjteményét. Ezért vállalhatták bátran Erkel emlékére e kiállítás megrendezését, mely nem méreteivel, hanem ritka értékeivel járul hozzá a zeneszerzőhöz kapcsolódó emlékek és a 19. század zenei eseményeinek a bemutatására.

Az impozáns Kodály-terem az alkalomhoz illő igényes műsorral fogadta közönségét. *Sörös Ildikó*, az iskola tanára, zongoraművésznő határozatosan szólaltatta meg a magyar romantikus szerzők zongoraműveit. Felhangzott Bihari János Rákóczi indulója, Erkel Ferenc feldolgozásában, Liszt Ferenc tiszteletére. Erkel Ferenc: Albumlap, majd Mosonyi Mihály: A magyar gyermekvilág c. zongoradarab sorozatából – A kis csikós, Árva-leány, Cserebogaraszat. – Erkel opera részletek, a Brankovics György-ből

1810-2010

So len a'ld meg a magyart ja ked az bo' se' yel

Meghívó

Erkel Ferenc (1810–1893) születésének
200. évfordulója alkalmából rendezendő

„Erkel és Debrecen”

című kiállításra és koncertre
a Kodály Zoltán Zeneművészeti Kodály termébe
Debrecen, Vár utca 1.
2010. november 15-én, 18 órától.
(A belépés díjtalan)

Műsor:

- Bihari János Rákóczi indulója
Erkel Ferenc feldolgozásában
Liszt Ferenc tiszteletére.
Előadja: Sörös Ildikó zongora
- P. Stébel Ildikó: Köszöntő
- Erkel Ferenc: Albumlap
Előadja: Sörös Ildikó zongora
- Erkel Ferenc: Mara románca a
„Brankovics György” c. operából
Előadja: Magyar Gabriella énekes, Bojti Eszter zongora
- Mosonyi Mihály: A magyar gyermekvilág
című zongoradarab sorozatából
Katonajáték induló • A kis csikós
Árvaleány • Cserebogárszat
Előadja: Sörös Ildikó zongora
- Erkel Ferenc: Keserű borsdal a
„Bánk bán” c. operából
Előadja: Wágner Lajos énekes, Bojti Eszter zongora
- Erkel Ferenc kórusművek:
Fohász • Éljen a Haza • Szózat
Előadja: A Kodály Zoltán Zeneművészeti SZKL Vegyes kara
Vezetények: Vigh Mónika • Közreműködők: Bojti Eszter zongora

A koncert után megtekinthető – intézményünk könyvtárában őrzött
dokumentumokból – az „Erkel és Debrecen” c. kiállítás

Hazádnak rendületlenül Légy híve, oh magyar.

1810-2010

A Debreceni Zenede megalakulásától gyarapította könyvtárát. De természetesen a költözések, az átalakítások, az átszervezések, az idők viharainak sodrában nem tudtak mindent megőrizni. Mégis sok érdekes és értékes anyag került most felszínre, amit a szorgos gyűjtőmunka eredményeként kiállítottak az egyik teremben és a hangverseny előtt és után, nagy érdeklődést övezve megtekinthető volt.

Erkel Ferenc és Debrecen kapcsolatáról a jelen közreadott írás azt a szezletet emeli ki, mely a 19. század közepétől megalakult Dalárdák legfényesebb időszakát eleveníti föl, és elvezet korunk énekeseihez.

M.N-N. K.

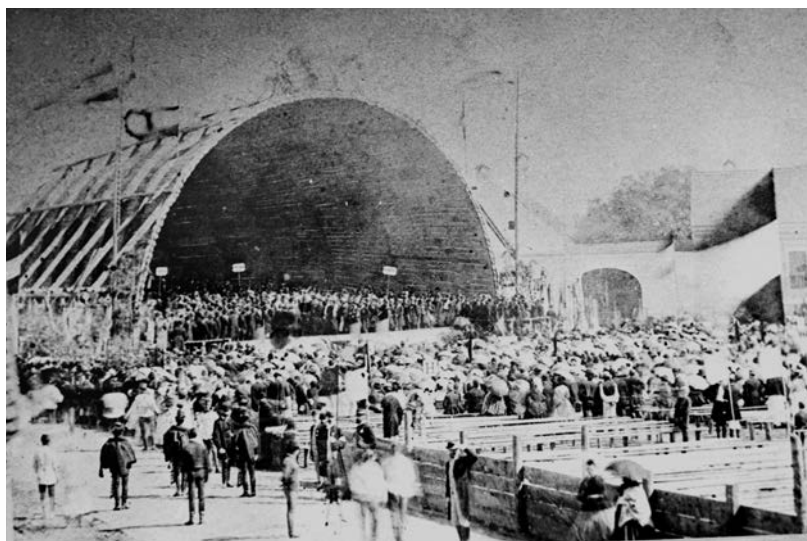
A kóruskultúra hőskora

A kiegyezés esztendeje fellendülést hozott az országos kórusmozgalom terén is. A Dalárdák elhatározták, hogy egy országos szervezetet alapítanak munkájuk összehangolására, érdekeik védelmére. **1868-ban, Debrecenben** tartották első közgyűlésüket, itt **Erkel Ferenc** felszólította a különböző városokból összegyűlt dalosokat, hogy lépjenek be a most alakuló Országos Magyar Daláregyesületbe.

Ekkor október 26-án, Erkel „szíves buzgó fáradozásáért az összes hazai dalegyletek örökös főkarmesterévé egyhangúlag megválasztott.” Neve elválaszthatatlan lett a dalos mozgalomtól. Részt vett számos dalos rendezvényen, fáradhatatlan szerepe volt a szervezésben, nevelésben, betanításban és vezénylésben.

Az éneklő és zenélő Debrecen ebben az időben, új meg új kezdeményezések lendítő erejével alakította ki a maga színes rétegződésű zenei életét. A város polgárainak áldozatkészsége, biztos alátámasztást adott ezeknek a kezdeményezéseknek. A zenei nevelésnek, szervezeti és művészi szempontból egyaránt, jelentős intézményesítése érdekében, 1861-ben megalapította a Zenedét és teljes művészi és pedagógiai felkészültséggel nyílthatott meg a városi – a Debreczeni Zenede. – Hajléka lett a muzsikának az énekes a hangszeres zenének, nevelője és irányítója a debreceni zenei kultúrának. (1894-ben „Palotát emelt annak”).

Komlóssy Lajos az intézmény első igazgatója volt a debreceni Városi dalárda elnöke is. 1862-ben az Országos Pesti Dalárversenyen való részvételkor határozta el szilárdan, hogy Zenedénket „országos jellegűvé” alakítja. Majd 1868-ban a Debrecenben tartott Dalárünnepély rendezőbizottságában a művészeti szakosztály elnöke volt. Erkellel való találkozása, levelezésük is ezt a célt szolgálta. (A levelezés a Kodály Z. Zeneművészeti SZKI. Könyvtárában megtalálható volt, ma már csak egy kópia dokumentálja az eseményeket, az eredeti levelek lappanganak valahol...)

Dalcsarnok, melyben a Daláriünnepély rendezvényeit tartották

1868-ban, A negyedik országos dalünnepély Debreczenben volt. *Komlóssy Lajos*, az intézmény igazgatója volt a Dalárünnepély szervezője, a rendezőbizottság művészeti szakosztály elnöke.

A Dalárok Ünnepélye Debreczenben 1868.szeptemberében 5 napon át tartott: 18.-~~9.~~-20.- 21.- 22.én. – 1300 dalár volt együtt. –

Liszt, Erzsébet oratóriumából adtak elő részletet – elsőként vidéken – Debreczenben. A színházban Blaha Lujza énekelt, Ábrányi Kornél mondott köszöntőt.

A debreceni Nagytemplomban Erkel Ferenc vezényelt.

(Az alábbi hirdetményt tartalmazó korabeli plakát megtalálható az intézmény könyvtárában.)

Értesítés

A Debreczenben, september hónapban tartandó országos dalárünnepélyre nézve...

Szeptember 19-én szombaton

Dél előtt 9 órakor...összpróba... Erkel Ferenc vezetésével a Nagytemplomban, ...

Erkel Ferenc, tiszteletbeli tagja, támogatója volt intézményünknek – alapításának évétől fogva.

A Debreczeni Dalegylet 1865-től, a Zenede égisze alatt működött majd 1870.december 21-én hivatalosan is egyesültek, és lett Debreczeni Dal és Zeneegylet.

1887 április 11.az Egylet, közgyűlésen határozatot hozott az egyesülés megszüntetésére. Ezt a dalegylet is elfogadta, s tovább működött önállóan, Debreczeni Dalegylet néven. – Csanak József, Komlóssyhoz intézett ominózus leveléből kitűnik, hogy a Zenedét, a 18 sz.-i német egyetemek mintájára, a Református Főiskola részeként akarták megszervezni, hol a zene a matematika-mennyiségtan és csillagászzal együtt legmagasabb tudományok csoportjában leledzik.

1882-ben, A hatodik országos magyar daláregyesület dalünnepélye Debreczenben volt.

A könyvtár tulajdonában lévő egykori dokumentumok

Debreczeni Dalegylet Délvidéki Hangverseny – körútja, 1897 évi augusztus 17– 18 írta Péter Gábor. – Debreczen : A Város Könyvnyomdája, 1897 .

A Debrecezeni Dalegylet Keleti útja, A belgrádi Stankovic – dalegylet Debreczenben / írták Újlaki Antal és Zony János. – Debreczen : Csokonai, 1898.– 127p.

A Debreczeni Dalegylet Körútja / Sáfrány Lajos . – Debreczen: Hoffmann, 1895.

Dalárzsebkönyv szerk. és kiadja Felsman János, I. évfolyam

Pest. Lampel Róbert Bizománya 1865

Nyomatot Emich Gusztáv Magy. Akad. Nyomdásznál 1865.

*Debreceni dalosverseny, 1868. szeptember 25-én
(Munkácsy Mihály rajza)*

A Dalárzsebkönyvet, Komlóssy Lajos a Debreczeni Zenede első igazgatója vásárolta, a könyvtár számára, 20 krajcárért(?), a kötéståblán mindez jól olvasható, Komlóssy Lajos aláírásával, jegyzetével és Debreczeni Zenede ovális bélyegzőjével ellátva. Igazgatósága alatt, intézményünk is előfizetője lett az akkori neves zenei orgánumnak, a Zenészeti lapoknak.

Az Országos Dalárünnepélyt dokumentáló kiadványok

A Letzer testvérek kiadásában 1868-ban több keménylapra készült kis fényképeinek az Országos dalár ünnepélyi emlék címmel megjelentette érdekes munkát, amelyek a későbbi postai képeslapok elődeinek is tekinthetők (a cégnek Kassán és Debrecenben voltak fényképészeti műtermei, a civisvárosban a Széchenyi utca 1788 szám alatt. Az említett sorozat darabjai között lévő képek: A Városháza, a Honvédtemető, a Dalcsarnok – ez utóbbiban tartották a Dalár ünnepély rendezvényeit.

Emléklapok A Debreceni Országos Dalárünnepély alakalmából,

Megjelenik a dalárünnepély tartalma alatt mindennap

1882. augusztus 16. Debrecen I. szám, *Ára példányonként 10 kr.*

Kiadja az országos dalárünnepély rendező bizottsága, szerkesztői iroda Rózsatér 16. sz. Szerkesztik az országos dalárünnepély rendezőbizottsága megbízásából: Karczag Vilmos és Szabolcsi Lajos

Utolsó, VI. szám 1882. augusztus 21-én jelent meg

Az Emléklapokat a Város Könyvnyomdájában nyomtatták.

Igen gazdag, sokszínű orgánium volt. Rengeteg információt tartalmaz.

Debrecen híres szállodáját Bika szállót, 1880 őszen újra építették, 1882 nyarán fejezték be – illetve a kávéház kivételével elkészült teljes pompájában, éppen a dalárda ünnepségre siettek vele, hogy kész legyen. A csodálatos falfreskókat, a tragikus sorsú és méltatlanul elfeledett *Mirkovszky Géza* készítette. Debrecenben több alkotása is volt, így a mi Zenedénk mennyezeti freskóját is ő készítette!

Sajnos ez idő szerint, csak a Debreczeni Zenede = Kodály Zoltán Zeneművészeti Kodály termében, koncerttermében lévő, mennyezeti freskó maradt meg.

A Bika szálló freskóit azonban akvarellben rögzítették és csodálatos módon ma is meg van a Déri múzeum raktárában... Így tudjuk pontosan milyen is volt, de fényképek is vannak róla...azóta elbontották azt a Bika szállót is... már negyedszerre építik át.

Mirkovszky egész éjjeleken át dolgozott, hogy a dalárünnepségre meglegyen a munka.

(A dalárok történetének megismerésére.)

Dalárda

„A dalárok a férfiak énekegyesületi szervezete. A dalárdák a XVIII. sz.-n Angliában alakultak ki, majd német közvetítéssel 1840-től hazánkban is elterjedtek. A városok polgárságának múlt századi magyarosodásához részben a népies dاليrodalom ápolásával, részben hazafias egyesületi életükkel járultak hozzá. 1867-től Országos Daláregyesületet alkottak, amelynek első országos karnagya Erkel Ferenc lett. A dalárdák nagy hatással voltak a gyári munkásénekkarok kialakulására. Az új magyar kórusirodalom hatására és Kodály Zoltán kezdeményezésére a dalárdák sorra átalakultak öntevékeny vegyes karokká.”

A könyvtárban ugyancsak megtalálható a Komócsy József Szentelt hantok című ez alkalomra írt, Mosonyi által megzenésített és az országos dalárünnepélyeken sokszor megszólaltatott műve.

Egy debreceni vonatkozás: Idézet egy 1937-ben Debrecenben tartott dalos kerületi gyűlésen elhangzott – az Országos Dalszövetség küldötte által megfogalmazott mondat:

„Magyarországon Debrecenben vannak az első dalos emlékek, a Kolégium Kántus működéséről, s ezért meghajtom az elismerés zászlaját Debrecen dalos történeti jelentősége előtt. Ami dalos kultúra van, az mind innen indult ki”

Emlékezés [Maróthi Györgyre,

matematikus, pedagógus, a magyar zeneelmélet úttörője. Debrecen, 1715. jún. 18. – Debrecen, 1744. okt. 16. Külföldi tanulmányait követve Hazatérve, 1738-tól a debreceni református kollégium történelem, matematika és retorika professzora lett, emellett a svájci egyetemek mintájára *Collegium musicumot* szeretett volna szervezni, az iskola diákjaiból. 1740-ben újjászervezte a főisk. énekkarát, az ún. *debreceni kántust*, nagy fontosságot tulajdonított a művészi ének tanításának. Ugyanebben az évben adta ki a *Szenczi-Molnár-féle Psalteriumot, amelynek függeléke (A' 'Soltároknak a' kóták szerént való éneklésének mesterségének rövid summája) az első magyarnyelvű zeneelméleti munka. Ő volt az első magyar négyeszólamú zsolnárkönyv kiadója.*

A *Kántus* – múltját és jelenét tekintve – önálló fejezetet jelent Debrecen életében.

Debreceni dalegyletek a 19-20. században

Csapókerti Dalegylet, Cipésziparosok Dalegylete, Dohánygyári Dalárda, Frontharcos Dalárda, Iparos Dalegylet, István Gőzmalom Munkásainak Önképző és Dalköre, Petőfi dalkör, A debreceni munkásmozgalom dalegylete, stb.

A Városi Dalegylet a debreceni énekkari életnek egyik legjelentősebbike volt, alapítása, majdnem egybe esik a Debreceni Zenedéével pár évvel megelőzte az Országos Daláregyesület megalakulását- egy hivatalos kórusná vált, társadalmi egyesülésként is működött.(A fentiekben megemlített könyvekben részletes leírást kaphatunk történéseiről, munkálkodásairól. Külföldi szerepléseiről, vagy külföldi kórusok fogadásairól.) Elnöke, a mindenkori Polgármester volt! Jubileumi műsorában, már *Kodály, Harmat, Lisznyai* nevei is ott találhatók. 1951. június 9-én szűnt meg!

Másik ilyen jelentőségű dalárda, a MÁV Járműjavító Vállalat „Egyetértés” Férfikara. 1898 januárjában indult útjára. Mácsai Sándor vállalta a szakmai vezetést. Alapítója a kiváló műhelyfőnök Podolszky Béla. Szigethy Gyula, Kodály tanítvány, énektanár a gimnáziumban, egy darabig a Kántust is vezényelte. Szakmai tanácsaival rengeteg díjat nyertek – Kodály, Bárdos művek előadásával. (Eredeti Alapító okiratuk Kner nyomdai munka).

1929. évi Debreceni Országos Dalosverseny igen nagy jelentőségű volt. A Magyar Rádió közvetítette. 202 kórus vett rész rajta! Virágözönbe öltözött a város, különleges esemény volt a búcsú napja, a felvonulás, amikor az egész város az utcán volt.

De a szervezés is különleges társadalmi eseményszámba ment- magánházaknál szállásolták el a résztvevőket, és az egész lakosság közreműködött!

A 20. század az iskolai énekkarok kibontakozását hozta. Felvirágzott az *Éneklő Ifjúság mozgalom*. Kodály Zoltán gyakran látogatott Debrecenre és Gulyás György igazgatása idején 1957-ben hozzájárult, hogy a neves „Debreceni Zenede” felvehesse *Kodály Zoltán* nevét. „...azért egyeztem bele,...mert látszott valami biztosítéka, hogy az egészséges zenekultúrára való nevelés itten jó otthonra talál, biztos kezekre van bízva...”

Elérkeztünk a már 21. századba átnyúló, *Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyhez*, amely egyedülálló hazánkban és a nemzetközi kóruskultúrában. 1961-től Debrecen ad otthon, ennek a nagyszabású eseménynek.

P. Stébel Ildikó

Veszprém Megyei Kórustalálkozó

Erkel Ferenc születésének 200. évfordulója tiszteletére

Szakmai nap és Megyei Kórustalálkozó színhelye volt 2010. november 27-én, a *Pétfürdői Közösségi Ház és Könyvtár*.

A délelőtti előadások során elhangzott *Dr. M. Tóth Antal* előadása: Erkel Ferenc, Liszt Ferenc és a magyar kóruskultúra címen. Litér községből, *Ertl Pálné* néptánc pedagógus beszélt munkájáról, és annak bemutatását példázták növendékeinek hangulatos néptáncai. Kodály elvei alapján megalapozó kisgyerekkori ének-zenei nevelés, és az együtténeklés szeretetének kialakításáról szólt, *Dr. Kerekesné Pytel Anna*. A zenei nevelés és a kóruséneklés aktuális helyzetéről vezetett közös-beszélgetést *Rozgonyi Éva és Márkusné Natter-Nád Klára*, a Magyar Kodály Társaság elnökségének tagjai.

Délután, volt a *Felnőtt amatőr kórusok találkozója* ahol *Horváth Éva* polgármester köszöntötte a megjelenteket e hagyományos dalos ünnepen. Kodály-Berzsenyi: Magyarokhoz közös éneke, majd a Himnusz eléneklését követően a fellépő kórusok sorrendje: Ajkacsingeri Borostyán Férfikar; Tihanyi Asszonykórus; Kék Balaton Népdalkör; Ajka-Padragkuti Forrás Női Kamarakórus; Napfény Női Kar; Fisher's Choir; Várpalotai Bányász kórus; Ajka-Padragkuti Bányász Férfi Kórus.

Karnagyok: Petheó Éva, Bónyai Mária, Hartinger Nándorné, Lovrek Károly, Halász Károly, Borbás Károly, Fábiánné Adorján Renáta és Kanyárné Grünvald Petra. Zongorán közreműködött: Vörös Jánosné, Ihász Irén. A jól felkészült kórusok, változatos szép műsort adtak elő. A gondos szervezés szerzteágazó feladatát *Nagyné Nyári Ágnes* vállalta.

M.N-N K.

Az Alsóerdősori Bárdos Lajos Iskola

Említésre méltó napjainkban egy iskola történetét azzal kezdeni, hogy „Létrejötteinek oka, a kerületi iskolák túlzásfokltságán enyhíteni.”

Erdemes felidézni azt a – nem ritka – folyamatot miként vándorol, keresve helyét egy-egy iskolai közösség, míg méltó helyét és szakmai elismertségét eléri. A fent nevezett iskola elődje Budapesten a VII. kerületben 1954-ben nyílt meg a Damjanich utca 6. szám alatt. Egy év múlva életveszélyesnek nyilvánították az épületet, ezért ideiglenesen az osztályokat a Rottenbiller- és a Hernád utcai iskolák fogadták be. A következő évben a Bethlen tér 2-ben működő Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola barátságos környezete fogadta be őket néhány évre.

1965. szeptember 1-jén nyílt meg a jelenlegi iskola, ahol 16 tanteremmel, 920 diákkal és 44 pedagógussal kezdte meg működését. Az új épület abban az időben a kerület legjobban felszerelt iskolája volt. Megalakult az **Ének-zene tagozat**, megalapítója *Hamvas Anna* tanárnő volt. Az itt folyó munka jó híre hamar elterjedt, sok hazai és külföldi látogató ismerhette meg, tanulmányozhatta a Kodály-koncepció eredményes alkalmazását. A néptáncot *Karcagi Gyuláné* 1971-ben honosította meg és tette sikeressé az alsó és felső tagozaton egyaránt. (Itt kívánjuk megemlíteni, hogy – az ének-zene iskolák tantervében – kötelező tárgyként szerepelt a néptánc.)

Az oktatáspolitikában végrehajtott különböző változtatások során felmerült az intézmény szerkezeti formájának megváltoztatása. Az Alsóerdősori Ének-zene Tagozatos Általános Iskola 1998 szeptemberétől gimnáziummal egészült ki. Az intézmények nevére vonatkozó előírások következtében viszont 2007-ben, az iskola nevéből kikerült az *ének-zene tagozat* megnevezése. Az iskola ének-zene emelt szintű oktatásának több mint 4 évtizedes hagyományait azonban megőrizni és eredményesen tovább folytatni kívánták. Az iskola három énekkara: a több mint 20 éve működő Kicsinyek Kórusa, *Kyncel Rita* vezetésével, a Felső tagozatosak kórusa *Hasznosi Judit*- és a Gimnáziumi kórus *Pintér Eleonóra* karnagyok vezetésével kimagasló minősítést szerzett a fővárosi Éneklő Ifjúság hangversenyeken. Bebizonyosodott az évtizedek során, hogy az ének, a közös éneklés, a közösen elért sikerek jelentősen segítik tanítványaik személységének harmonikus fejlődését. Emellett fontos jelentőséget tulajdonítottak annak, hogy az iskola sajátossága a nevükben is tükröződjék. Emlomatikus értéként jelezve az iskola igényességét, a kiváló magyar zenetudós, zeneszerző és karnagy *Bárdos Lajos* nevét választották. A család hozzájárulásával, az Erzsébetvárosi Önkormányzat engedélyével a 2009-2010-es tanévtől, – csatlakozva a Bárdos Iskolák nagy családjához – viselik az **Alsóerdősori Bárdos Lajos Általános Iskola és Gimnázium** nevet.

A névadó ünnepségre 2009 szeptember 25-én került sor. Megható volt a hatalmas gyereksereg látványa a különleges tervezésű hosszán elhúzódó aulában, ahol igen jól hangzott Bárdos Lajos: Rétre hívó kánonja. A szépen összeállított műsorban énekelt önállóan a három különböző kórus, vezéreltül az összkar. A vendégeket Varga Gábor igazgató úr köszöntötte, majd Daróci Bárdos Tamással közösen koszorúzták meg az újonnan készült emléktáblát. Közreműködtek az iskola énektanár-karnagyai: Kyncl Rita, Hasznosi Judit, Pintér Eleonóra.

Az iskola életében jelentős esemény az *Évadzáró koncert*, amit hagyományosan a Thália Színházban rendeznek. Ez évben, 2010 május 19-én már mint az Alsóerdősori Bárdos Lajos Iskola mutatkozhattak be. A gála műsor mottója Bárdos Lajos gondolatait idézve „Hány színe van az életnek?” hüen tükrözte a műsor színes gazdagságát. Az iskola szinte minden tanulója szerepelt, kórusok, néptánc csoportok és tehetséges tanulók hangszeres és prózai-vers előadásaikkal. Névadójukhoz méltóan Bárdos művét: Fújd a sípot adták elő, mégpedig ösbemutató keretében, azaz a kórusművet zenekari kísérettel. Közreműködött a Molnár Antal Zeneiskola – növendékeket és tanárokat egyesítő – zenekara, vezényelt: Leszkovszky Albin. A Kicsinyek Kórusa Bárdos Lajos azonos nevű kötetéből adott elő több kis népdalfeldolgozást, Kyncl Rita vezetésével, majd ehhez társult az alsó tagozatosok táncosainak csoportja, Giegler Ildikó hangulatos koreográfiájával elbűvölve a közönséget. A Felső tagozatosok kórusa, Daróci Bárdos Tamás: Boros nóta, és Bárdos Lajos: Tábortüznél kórusait adta elő Hasznosi Judit vezényletével. A gimnázium kórusa Daróci Bárdos Tamás: A Mikóházi nagyharang c. művét énekelte, Pintér Eleonóra

vezényletével. A hangverseny első részét a kórusok együttes éneklése zárta az Úszküdár és a Fűjd a sípot hangulatos előadásával. Zongorán kísért: *Práda Sándorné*.

Az énekkari számok között a zeneiskola növendékeinek ügyes hangszeres szolistái mutatkoztak be, furulya, zongora, klarinét és hegedű játékkal. Az évközi versmondó versenyek győztesei – kicsinyek és nagyok – előadásában pedig néhány igen szép költemény hangzott el. A tanulók önálló zenei kezdeményezésének eredeti megnyilvánulása is helyt kapott, 7. osztályos tanulók vállalkoztak erre. Saját szerzeményből: „Nyomasztó álom” című operából adtak elő részletet. A szerző, a vezénylő és konferáló Szalacsovics Sándor volt, Az angyalok kara szerzője Domahidy Farkas. Az ötletes előadást lelkesen értékelte a közönség.

A műsor második felében a táncé volt a főszerep. A különböző korosztályok 1-8-ikosztályig a,b,c, és z osztályok felsorolását a műsorvezető *Zelinka Tamás* természetes könnyedséggel, finom humorral konferálta. Legnagyobb részét *Giegler Ildikó* koreográfiájára készültek a különféle stílusú, változatos és szép mozgású táncok. De egy-egy számot *Haitzmann Éva*, *Gyulasi Judit*, *Hansági Katalain* tanított be. A felsősök táncosait *Mihályi József* készítette fel. Remek koreográfiával készült botos táncot, dél-dunántúli ugrós táncokat és székelyföldi táncokat állított be.

A nagyszabású finálét követően – amelyben már gimnazisták is részt vettek – a hangverseny a közönség szünni nem akaró tapsával és éljenzésével fejeződött be.

A nyári vakáció sem telt el zenei élmény nélkül. *Hasznosi Judit* tanárnő kórusával meghívást kapott a csehországi Stochov városában rendezett Nemzetközi Fesztiválra. A nagylétszámú énekkar az igényesen előadott

kórusműveken kívül, módszertani bemutatót is tartott, így lehetőségük nyílt gyakorlatban bemutatni, hogy a tiszta éneklés igénye, az ének és mozgás kapcsolata, miként társul a ritmushangszerek játékával ily módon illusztrálva azt a zenei egységet amit a más nemzetbéliek külön-külön Kodály módszernek és Orff módszernek neveznek. A külföldi sikernek csak a hírét hallottuk, de a módszertani bemutatóját néhány héttel később itthon is láthattuk.

Az új tanév kezdetének lendületet adva, 2010 szeptember 27-28-ra „Az Alsóerdősori Bárdos napokra” érkezett meghívó. A Bárdos-iskolákra jellemző, hogy névadójuk születésnapjára zenei műsorral jelentkeznek, így örömmel fogadtuk, hogy a legújabbban csatlakozott iskola is e hagyományt kívánja kialakítani.

Annak a komplex zenei élménynek a jelenlétét mutatták be, kicsit ünnepelesebb formában, ami az iskola mindennapi gyakorlatát jellemzi. Az első nap délutánján a kórusok nyílt próbáját tartották az aulában. Bevezetőként a Molnár Antal Zeneiskola tanulóiból alakult kamarazene-kar játszott két népdalfeldolgozást. Vezető tanáruk: *Szakszon Ferencné*. Ez alkalom is meggyőz arról, hogy a hangszeresek és énekesek közös zenei élménye ideális összhangot alakít az iskola tanulói között. Az énekarosok a beéneklést finom mozgásokkal kísérve indították és felhasználva a szolmizáció intervallumait harmonikusan fejlesztették a többszólamúságig. Az iskola mind a négy kórusa énekelt önállóan egy-egy kórusművet – a Kicsinyek Kórusa, a felső tagozatosok normál osztályai és zenei osztályai, és a gimnáziumi kórus. – A vezénylő karnagyok: *Kyncl Rita, Hasznosi Judit, Pintér Eleonóra*.

A második napon tartották *Hasznosi Judit* tanárnő vezetésével azt a módszertani bemutatót amit a csehországi szereplésük alkalmával említettünk. Kedves, közvetlen hangulatban, pergő stílusban folyik a munka. A *beéneklés* jól felépített hangi, zenei fejlesztése során a ritmikus mozgás kapcsolata a gyermekek természetes mozgásigényével párosul, ami hatványozottan emeli a készségfejlesztés eredményességét. Nagyon jó gondolat az iskolavezetés részéről, öntevékeny módon megragadni az alkalmat a továbbképzés lehetőségére és *Pusztta Lajosné* igazgatóhelyettes aktívan segítette ennek létrejöttét. Meghívták a kollégákat, a környező iskolák tanárait. A jó példa, a gazdag ötletsorozat gazdagítja a tapasztalásokat és mindig jó hatást fejt ki a kollégák munkájában.

Délután már egy következő program várta a felső tagozat tanulóit. Egy jól megválasztott cím mindig egyaránt felkelti gyerekek és felnőttek érdeklődését. A „Ki nyer ma” évtizedek óta hódítja a közönséget. Mindenki felkapja a fejét ennek hallatán, ugyan mi rejlik mögötte? Ebben az iskolában sem kellett sok rábeszélés, a vállalkozó kedvű tanulók önként vállalkoztak erre az érdekes versenyre. Az énekesterembe először a vidáman érkező 5-6 osztályos tanulók gyülekeztek és 6-7 fős csoportokat alkotva izgalommal várták a megmérettetésnek ezt a különleges formáját. *Pintér Eleonóra* tanárnő vezette a 10 kérdésből összeállított vetélkedőt. Vendégként is öröm és élvezet volt végig hallgatni a kérdéssorozatot, melyben méltó helyet kapott a zenetörténet, történelem, irodalom, és mindent átszőtt a zene, a hallási felismerés. Sor került egyéni és közös éneklésre, hangszer játékra, CD bejátszás legkülönbözőbb variációira. Minden kérdésben fellelhető volt az évek során tanult anyag legváltozatosabb formában való felidézése. A válaszok értékelése, a sok hibátlan, eredményes megoldás igazi örömet és sikerélményt jelentett a résztvevőknek. Az első csoportot a 7-8. osztályos tanulók csoportja váltotta akik ugyanilyen stílusban, magasabb követelményeknek megfelelően folytatták a vetélkedőt.

Az évek során befektetett munka értékének igazi visszaigazolását jelentette ez a szórakoztatva bemutatott zenei tudásszint. Jól tudjuk ennek elérése *idő igényes*, és itt az idő az *óraszámokban kifejezett időt* jelenti. Mint a bevezetőben említettük a „tagozat” megszüntetése óta is ragaszkodik az iskola a zenei nevelés fenntartásához. A „z” osztályokban kezdetben a heti 3, majd a felsőbb osztályokban a heti 2 énekóra megtartása, a karének és néptánc órarendi jelenléte bizonyítja az eredmények érdekében ennek fontosságát.

Kívánjuk, hogy példamutató munkájukkal, ahol a közös jó szándék, tenni akarás és mindaz ami az ifjúság szellemi fejlődésének érdekében történik, erősítse továbbra is azt a hatékony erőt amit a zenei nevelés mindehhez hozzátesz, és eredményesen hozzájárul a személyiség fejlesztéséhez, és az ifjúság sokoldalú kulturális műveltségéhez.

Márkusné Natter-Nád Klára

Barangolás Nógrád megyében

A Magyar Kodály Társaság Szabolcs – Szatmár – Bereg megyei
Tagszervezetének kirándulása
2010 Szent Jakab havának 27-28-29. napján

Kedves, nemzeti szalaggal átkötött füzetecskét tartok kezemben. Belelappozok, dúdolgom a nógrádi népdalokat és nagyon-nagyon szívesen emlékszem vissza a júliusi utazásra.

Már benne vagyunk az őszben, Kisasszony havát is magunk mögött hagytuk. Azon tűnődöm, mit csinálnak most a palócföldi új és régi ismerősök – ott is megkezdődött az iskola, itt vannak a szüreti tennivalók és mulatságok.

Úgy gondolom mindennapjaikat is ugyanolyan kedves őszinteséggel, szorgalommal, bölcs vidámsággal élik, mint ahogy bennünket fogadtak.

A nyíregyházi illetve megyei Kodály Társasági tagok nyári kirándulásai már hagyományosak. Eleinte *Tarcai Zoltán* tanár úr vezetésével jutottunk el Szlovákiába, Lengyelországba, majd kiegészülve állandó útítársként *Kóka Rozáliával* – többször is Erdélybe. Rozika most is velünk tartott – magával hozva jókedvét, meséit, dalait.

Utunk idén *Palócföldre* vezetett. Tanár úr már sajnos csak lélekben lehetett velünk, de társaságunk új, választott elnöke *Dr. Joób Árpád* – aki kiváló népzenei szakember, nyugalmazott főiskolai tanár – az ő szellemében készítette elő gazdag és kedves zenei élményt is jelentő nógrádi utunkat. Feleségével, Máriával nem csak a bevezetőben említett nógrádi népdalfüzetet készítette el, de egy nappal a kirándulás előtt bejárták és előkészítették a csoport számára a terepet.

Először a *gyöngyöspatai* plébániatemplomot kerestük fel, megcsodáltuk művészi értékeit: a 8 m magas hársfából készült Jessze-fa oltárt, a szépen helyreállított pasztofóriumot, a Mária születését ábrázoló freskót, stb. Lélekben feltöltődve érkezünk *Hollókőre*, ahol nem csak a múzeummá alakult ó-falu hangulatos házaiba kukkanthattunk be, hanem a falusi séta után a helyi gasztronómiai értékekkel is megismerkedhettünk.

Innen *Ipolytarnócra* vezetett az utunk, ahol a természetvédelmi területen tett séta, az ősmaradványokat bemutató program maradandó élményt jelentett. A társaság tagjai már út közben is dalolgattak az ajándékba kapott dalos füzetből, amit aztán Szécsénybe érve a szállásunkon elfogyasztott vacsora utáni hangulatos közös énekléssel koronáztunk meg.

Második napon a szülőváros neves festőjének sírjához zárandokoltunk Dolányba, azaz *Benczúrfalvára*, ami közel esik Szécsényhez, s itt megkoszorúztuk Benczúr Gyula síremlékét. *Szécsényben* meglátogattuk a Ferences-kolostor

gyönyörű, még restaurálás alatt álló templomát és a Rákóczi emlékszobát. Ezután irodalmi nagyjaink nyomába eredtünk.

Csesztvén és Mohorán – miután a Madách Emlékmúzeumot és csodálatos parkját bejártuk, elhelyeztük itt is emlékezésünk virágait. A mohoraiak megható hagyományápolásának köszönhetően a kis templomot is megtekinthettük, ahol Mikszáth és Mauks Ilona házasságot kötöttek, majd átmehettünk a Tolnay Klári gyermekségét idéző és utolsó nagy szerepeinek relikviáit őrző hangulatosan berendezett kúriába.

A nap fénypontja azonban tagadhatatlanul *Rimóc* volt, ahová *Tereskén* keresztül érkeztünk. Ez utóbbi kisfalu arról nevezetes, hogy itt lakik *Pál István*, a híres nevezetes 91 éves dudás – aki nem csak útítársunkká szegődött, de útközben, s aztán az esti műsoron is – dalolt, mesélt nekünk, s megosztotta velünk nevelési életfilozófiáját is, ami körülbelül így summázható: „Másképp élnek már a mai fiatalok, nadrágot hordanak a lányok szoknya helyett, diszkóba járnak táncolni. No, bár legalább utána elénekelnének mindig egy-egy magyar népdalt, hogy átossák a lelküket!” No, ezt jó lenne megfogadni, úgy hiszem...

Minden esetre a rimóci asszonyok, *Holecz Istvánné* és hagyományörző együttese, ahol kicsik és nagyok vidáman együtt énekeltek, bizonyították, hogy a közös éneklés, vendéglátó ünneplés milyen őszinte örömet szerez ma is. Az általuk készített finom vacsora után felvették a híres cserhádi

népviselőruhájukat és a rimóci táncokból, dalokból is ízelítőt adtak nekünk. A zeneszó végigkísérte kirándulásunkat. Reggelente minden nap autentikus népzene ébredtünk, ugyanis elnökünk dudaszóval kívánt jó reggelt mindenkinek.

A szécsényi Major Hotelől búcsút véve reggeli után *Horpácson* töltöttünk néhány órát, ahol a kedves helybéli pedagógusnő olyan közvetlenséggel beszélt a „Nagy – Palóc”-ról, mintha csak közeli rokonáról lenne szó. S valóban a Mikszáth-kúria kertje is olyan kedvesen hívogató volt, hogy sokunknak kedve támadt a szoborként a padon üldögélő

nagy mesélő mellé telepedni egy-két emlékfotó erejéig.

Barangolásunk harmadnapján Palócföld központjába, *Balassagyarmatra* vezetett utunk, ahol a Palóc Múzeum szépen rendezett, gazdag, az országban egyedülálló gyűjteményével ismerkedtünk meg. Kirándulásunk befejezésekként *Drégelypalánk* nemzeti emlékhelyén, Drégely várának romjainál tisztelegtünk.

A hazafelé vezető úton most már természetesen kívülről fújtuk a régi Nógrád megyei gyűjtésekből származó népdalokat. Ez a kirándulás újfent hozzájárult az egymás és nemzeti értékeink iránt érzett meleg barátság és tisztelet ápolásához.

Már várjuk a következő magyarországi barangolást!

Ági Anikó

„Tündéerkert Erdélyben”

A *Marosszéki Kodály Zoltán Gyermekkar (Szováta)* és két lelkes vezetője *Nagy Éva Vera Nővér* és *Czakó Gabriella Nővér* kezdeményezésére látogatott el az *Andor Ilona Baráti Társaság Kodály Zoltán Kórusa* Erdélybe ez év őszén. Ez a gyermekkar 2008-ban alakult a magyarországi származású iskolánővérek zenés missziója részeként. A kórus tagjai Szovátáról és a Felső – Nyárádmente hét falujából valók: Jobbágytelkéről, Székelyhodosról, Ehedről, Deményházáról, Mikházáról, Nyárádköszvényesről és Nyárádremetéről. A karnagyokat az a szándék vezette a kis falvakba, hogy a muzsika és a kóruséneklés segítségével éltető és élni segítő közösségeket hozzanak létre, lehetőségeket teremtsenek az énekesek számára kórustalálkozókon, fesztiválokon vagy egyéb hangversenyeken más közösségek-

kel is megismerkedni valamint bekapcsolódhassanak az erdélyi kulturális életbe is. Komoly támogatást kapnak Mikháza polgármesterétől *Gál Lajostól*, aki nemcsak fűtött termet biztosít az énekkari próbáknak, hanem mikrobusszal a gyerekek odaszállítását is lehetővé teszi. Az énekkart az iskolanővérek Erdélyi Tündérváros Alapítványa tartja fenn.

téket is szerkesztettek és adtak ki). A harmadik közös pont a fiatalon elhunyt Kardos Pál iránti tisztelet – Czakó Gabriella tanítványa volt Szegeden. – Az együttes 2010 tavaszán Debrecenben a Bárdos Szimpóziumon is bemutatkozott.

A két kórust nemcsak a Kodály Zoltán munkássága és neve iránti tisztelet köti össze, hanem ők is nagy tisztelőjük nevére adónk *Andor Ilona* munkásságának. Ez a legutóbbi kárpát-medencei Kodály Zoltán Műveltségi versenyre való felkészüléskor derült ki (itt nagyon szép eredményeket értek el, a siker érdekében magas színvonalú és kivitelű figyelemreméltó társasjá-

A kórusok két közös hangversennyel örvendeztették meg a meghívottakat, az elsőt október elsején a Zene- és az Idősek Világnapján *Szovátán* a Teleki Oktatási Központ Bíró Lajos termében adták, a másodikat pedig *Marosvásárhelyen* a patinás Vártemplomban. A saját repertoár bemutatása mellett mindkét alkalommal közös számokat is énekeltek – Bartók népdalfeldolgozások (zongorakísérettel); Nagyszalontai köszöntő; Levél az otthoniakhoz; Ének Szent István királyhoz (zongorakíséretes), Világnak királyné asszonya (Bárdos), Dona nobis pacem. A koncerteken vezényeltek *B. Horváth Andrea*, *Czakó Gabriella*, *Nagy Éva Vera*, *Parlagi Virág*, zongorán közreműködött *B. Horváth Andrea*; *Marosvásárhelyen* orgonán kísért *Parlagi Virág*, szólót énekelte *Breinich Beáta*.

A meghívásban szerepelt két workshop megtartása a Kodály módszer jegyében, egy iskolai óra és egy kóruspróba formájában. Az elsőt *Szovátán* az *Illyés Lajos Általános Iskola* 3. osztályosaival, a másikat a mikházai próbateremben a gyermekkel – közös művek megszólaltatásával, újra-

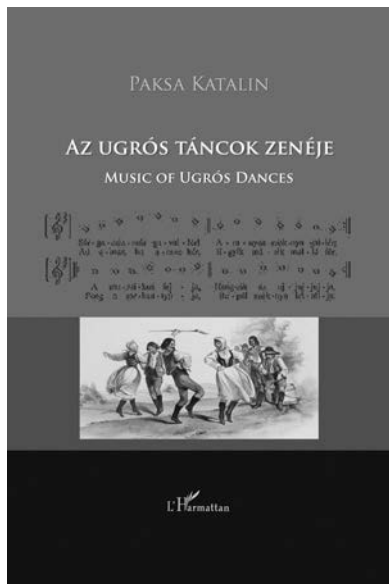
gondolásával, bemutatásával mint – Gergely-járás; A juhász; Levél az otthoniakhoz; Ave Maria, Cipósütés- teljesítettük. A második találkozást különlegessé tette, hogy aznap az énekesek családjai látták vendégül a kórustagokat ebédre, így bepillantást nyertünk egy zárt, de igen tiszta szívű közösség mindennapjaiba. Délután a nap megkoronázásaként Jobbágytelkén pazar táncestet láthattunk, melybe néhány kórustag is bekapcsolódott, hasonlóképpen a nővérek és a gyerekek által rendezett búcsúesten is, ahol helyi népszokás és gyermekjátékok megismerése után moldvai dallamokra táncolhattunk.

A Kodály Gyermekkarra és két vezetőjére a legutóbbi közgyűlésen Ordasi Péter is felhívta a figyelmet. Az akkor hallottakat csak megerősíteni tudom, munkájukkal minden támogatást meg- és kiérdemelnek, mert ilyen tiszta szívű, lelkes, odaadó gyermek énekesekkel nagy öröm volt a közös munka és a közös koncertezés.

B. Horváth Andrea

Könyvis mer te tés

AZ UGRÓS TÁNCOK ZENÉJE MUSIC OF UGRÓS DANCES

A Zenetudományi Intézet és a L'Harmattan kiadó jóvoltából **Paksa Katalin** egy újabb nagyszerű könyvet tett le a Nemzet asztalára. Többéves munkája eredményeképpen egy olyan hiánypótló kötetet vehetünk kézbe, amire mind a táncos- mind a népzeneész társadalom már hosszú évek óta várt. Ha belelapozunk, a dallamoknak és az egyéb hozzá kapcsolódó adatoknak olyan sokasága tárul elénk, amit a cím, a téma olvastán nem is gondolnánk. Imponáló adattömeg sorakozik előttünk nagyszerűen kezelhető, használható rendszerbe szedve. Való igaz, a magyar néphagyomány, a népzene gazdagságára nem győzünk elégszer és eléggé rácsodálkozni.

A kötet előszavában *Felföldi László* méltatja a szerző munkájának újszerűségét és eléggé nem becsülhető jelentőségét. Megtudhatjuk, hogy a könyv egy három kötetes nagy munka, az ugrós táncfajta összefoglaló monográfiájának első kötete. Ezt követi majd a táncpéldatár, továbbá az ebben szereplő táncok bemutatása. E három kötet nagy előrelépést jelent, fontos állomás lesz a magyar néptáncokról eddig megjelent forrásértékű munkák sorában. Anyagával nagy segítséget ad, új ismereteket hoz mind a népzene- mind a néptánc kutatás számára. Továbbviszi az eddigi, nemzetközileg is elismert eredményeket a hazai kutatásnak azon a már 1950-es évek óta megindult nyomvonalán, amely a táncot és zenét a maga egységében vizsgálja.

Az ugrós a Kárpát-medence régi táncrétegének legjelentősebb, legtöbb elméleti tanulságot hordozó tánca. Mint *Felföldi László* írja, „kísérőzeneje a maga széles földrajzi elterjedtségével, mélyre nyúló történeti gyökereivel, változatgazdagságával és tipológiai sokrétűségével nem kis feladat elé állította a kötet szerzőjét és munkatársait.” Ha e gondos, nagy munkát végigolvassuk, tanúsíthatjuk, hogy *Paksa Katalin* és segítői ezt a feladatot fényesen megoldották.

A könyvben mind énekelt, mind hangszeres dallamokat találunk. Ezeket összeválogatni, rendszerezésük szempontjait kidolgozni is nagy munka volt a szerző részéről, de *Paksa Katalin* ennél is tovább ment: a dallamok áttekintésén és katalogizálásán túl az anyagot stílus, földrajzi elterjedtség és történeti összefüggések szempontjából is megvizsgálta. Ezzel az ugrós táncok zenéjét beemelte a magyar népzene nagy egészének stílus- és tipológiai rendjébe, egyúttal megadva a kapcsolódás lehetőségét a két tudományág párhuzamosan futó kutatásai számára. A hangszeres dallamok harmóniai elemzésére a sorozat harmadik kötetében kerül sor. A második és harmadik kötetre is érvényes lesz az a szerző által nagy gonddal kialakított hivatkozási rend, ami nagyon jól kezelhetővé, áttekinthetővé, használhatóvá teszi ezt a gazdag anyagot.

Újdonság nemcsak maga a kötet, hanem még az is, hogy a magvas előszó, a nyitó és záró fejezet, valamint a táncnévmutató bevezetője és a fejezetcímek angolul is olvashatók. A szerző a kétnyelvűséggel módot ad a magyar néptánc és zene iránt érdeklődő külföldieknek is, hogy hagyományainkat mélyebben, szakszerűbben megismerhessék.

A *Tánc és zene* című nyitó fejezetben a szerző sorra veszi a dalok forrásait, ahonnan könyve anyagát válogatta. Ez volt nagy munkájának első, alapvető fázisa. Látható, hogy a lehető legnagyobb teljességre törekedett. Mutatja ezt a bőszeges, 15 oldalnyi irodalomjegyzék is. A lehetséges legtöbb táncdallamot gyűjtötte egybe, hogy a sokból a legjobbat, legjellemzőbbet kiválaszthassa. Végigkutatja a támlapokon a mindenkori gyűjtők tánca utaló feljegyzéseit is. Az eddig készült ugrós táncfilmeket csak kevésbé használhatta. Nem csak azért, mert nagy részük némafilm, hanem azért sem, mert a modernebb hangosfilmekben az esetleges zenekíséret nem

felelt meg a válogatás szigorú szempontjainak. Így többnyire tánc nélküli hangfelvételekre és helyszíni lejegyzésekre támaszkodott. Az egész anyagot áttekintve 81 olyan dallamtípust talált, melynek ugrós tánckapcsolatát kimutatta. Ezek közül nyolcat határozott meg, mint legtípusosabbat, mivel ezek a típusok mind a leggazdagabb Nyugati-, mind a Tiszai és az Erdélyi táncdialektusban egyaránt honosak. Már maga ez a nagy szám is bizonyítja, de a könyvben megjelent dallamok részletes tanulmányozása során magunk is rádöbbenhetünk, hogy milyen gazdag és sokrétű az ugrós táncok kísérőzenéje.

Egészen újszerű az a mód, ahogyan Paksa Katalin a dallamokat tárgyalja. Dallamtípusokba rendezve tárja elénk a hatalmas anyagot, a Magyar Népzene Tára „Dallamtípusok” című kötetei, a Típuskatalógus és a Népzenei típusrend anyagával egybevetve. A dallampéldák kiválasztásánál igyekezett minél nagyobb területről minél értékesebb, jellemzőbb, gazdagabban variált dallamot minél többféle táncnévvel közölni. És minél többféle hangszeren is, mert bár a dallamok nagy része vokális alapú, a kutatások eredménye azt mutatja, hogy ennek a táncnak a kísérőzenéjét játsszák a legtöbbféle hangszeren. Mivel ez a dalanyag a maga szerteágazó sokrétűségével táncdallamaink legrégebb, legfontosabb csoportja, mely a kvintváltást és a pentatóniát éppúgy őrzi, mint a későbbi századokban a nyugati zenéből beáramló, s azt magába olvasztó idegen hatásokat, történeti áttekintését a szerző feltétlenül szükségesnek találta, és a dallamokat a típusokon belül történeti sorrendben közli. A kötet bemutatja az ugrós táncchoz köthető ereszkedő pentaton-, továbbá írató stílusú, majd a Rákóczi és Tyukodi dallamcsalád ide sorolható példáit, ezt követően dúr jellegű nyugat-európai eredetű dallamokat. A történeti sorrendet követve foglalkozik a népdal és műdal határán álló dallamokkal, tárgyalja a népies műdalok tánc kísérő szerepét, végül az új népdalstílus e táncchoz kapcsolódó legjellemzőbb dallamait.

A Dialektus-vonások, metrikai jegyek című záró fejezetben Paksa Katalin az egyes földrajzi körzetek repertoárját mutatja be. Megállapítja, hogy az egyes táncdialektusok (melyek nem esnek egybe a népzenei dialektus-beosztással) zenei képe összetett, és körvonalait nem lehet pontosan meghúzni. Részletesen tárgyalja ezek dallambeli jellemzőit, melyik dialektus mennyire őrzi a régi ereszkedő pentaton stílust, hol kedvelnek már újabb, nótás vagy egyéb dallamokat, és milyen arányban. Milyen különlegességeket mutat fel egy-egy dialektus. A Dél-Dunántúl jár egyértelműen az élen az ugrós táncok és dalanyaguk gazdagsága, régisége tekintetében. Az Erdélyi dialektus érdekességeként pedig azt olvashatjuk, hogy egyedül ott él a régiék mellett egy 17 századi dúr dallam, a Farkas Ferenc feldolgozásaiból jól ismert Apor Lázár tánca. Bár az egyes táncdialektusok zenéjét elsősorban a dalanyagukkal jellemezhetünk, a szerző a válogatásnál fontosnak tartotta azok hangzásvilágának, előadásmódjának vizsgálatát is. Ebben gyönyörködhetünk a könyvhöz csatolt CD segítsé-

gével, melynek anyagát nem dallamtípusok, hanem a használhatóság érdekében földrajzi körzetek szerint tárja elénk a szerző. Ezek részben a könyvben található kották hangfelvételei, -eredeti dallamok-, részben a dúsabb cífrázatok, díszítések bemutatása érdekében azok variánsai, vokálisan, és különféle hangszeren. A lemezen a hagyományörzés eltérő fokozatait is megfigyelhetjük a régiestől a legújabb, „kávéházi” előadás-módig.

Az ugrós táncdallamok metrikai jegyeivel, a dalok felépítésének jellemzőivel foglalkozik még a könyv záró fejezete. Legtipikusabb a tetrapódikus felépítésű, négysoros kanásztánc-forma. Ebből hangszeres előadásban ismétlések révén gyakran létrejön az ugrós táncdallamok legterjedelmesebb, 32 ütemes formája, a Nyugati táncdialektusban oly népszerű kiskvinváltó bipódikus dallamokból pedig a jellemző tetrapódia. Olvashatunk még az ugróst kísérő tripódikus páva-dallamokról, valamint szaffikus formájú dalok csoportjáról, ahol érdekes módon a táncosokat nem zavarja a rövidebb negyedik sor. (Pl. Ó mely sok hal..) A dallamok többsége izopódikus, de vannak heteropódikusak is. A variálás egyik módja a pódia növelése ütemisméttel. Más ritmust képvisel a dudánóták nagy-bipódikus csoportja. A tanulmányt a jellemzően előforduló különféle ritmusképletekről, a toldalékos és a „kétéltű” dallamokról szóló rész zárja.

A már említett imponálóan széleskörű irodalomjegyzék után a Függelékben találjuk Paksa Katalin egyik munkatársának, *Vavrincez Andrásnak* két fontos írását. A nyomtatásban megjelent ugrós táncdallamok jegyzékét, táncdialektusok szerint felsorolva, valamint e dallamok bibliográfiáját. A kötet végén a nagy körültekintéssel elkészített Mutatók található, melyeknél részletesebbet nehéz volna elképzelni. Nem kevesebb, mint 12 féle szempontból rendszerbe szedve találjuk itt a könyv anyagát. A szerző a sokféle praktikus mutató segítségével a legnagyobb segítséget nyújtja az olvasónak ahhoz, hogy a dalok és táncok között könnyedén eligazodjék. Nem lehet eléggé dicsérni a könyv gazdag kottaanyagán túl a hasonlóan gazdag képanyagát is. A precíz képjegyzék ugyanolyan biztos tájékoztatást nyújt, mint a könyvhöz mellékelte lemezen hallható dallamok felsorolása, illetve az ehhez fűzött jegyzetek, a dalok részletes adataival.

Pesovár Ernő, Olsvai Imre és Bereczky János tanácsain túl a szerzőt a már említett Vavrincez András mellett még Karácsony Zoltán, Németh István, Szóké né Károlyi Annamária és Juhász Zoltán segítette.

Szeretettel ajánlom ezt a rendkívüli igényességgel megírt izléses, szép kiállítású könyvet nemcsak a szakmabelieknek, hanem mindazoknak bel- és külföldön egyaránt, akik dalainkat, táncainkat szeretik, a néphagyományt értéknek, életünk, mindennapjaink fontos részének tekintik.

Bencze Lászlóné dr. Mező Judit

SZÁZ MAGYAR KATONADAL

*Bartók Béla és Kodály Zoltán
kiadatlan gyűjteménye, 1918.
Dokumentumok és történeti háttér*

A fenti címmel nemrég megjelent, magyar és német nyelvű vaskos kötet máris rangos nemzetközi szakmai díjat kapott.

Szalay Olga új könyve a **Pitrè-díjas** lett.

Az évenként meghirdetett nemzetközi pályázatra 12 országból 71 munka érkezett, amelyek közt a zsűri két magyar szerzőt is jutalmazott. A másik munka *Lukács László* néprajzi monográfiája.

Az 1958-ban alapított díjat először *A Magyar Népzene Tára* két kötete (IV. Párosítók és V. Siratók) kapta meg 1967-ben. Magyar kutatók közül korábban *Ortutay Gyula*, *Hoffmann Tamás*, *Ujváry Zoltán*, *Erdélyi Zsuzsanna*, *Hoppál Mihály* és *Martin György* egy-egy könyve részesült hasonló elismerésben.

A díjátadási ünnepséget 2010. november 23-án *Roberto Lagalla*, a Palermo Egyetem rektora, a *Pitrè-díj* elnöke vezette.

A könyvnek ítélte „Premio Internazionale di Etnostoria G. Pitrè – S. S. Marino” díjhoz tartozó „nemzetközi zsűri díját” a Palermo Egyetem rektori épületében, a Steri Palota Sala Magna-jában a Szicíliai Parlament elnöke, *Francesco Cascio* adta át *Szalay Olgának*, az MTA Zenetudományi Intézet munkatársának. A laudációt *Aurelio Rigoli* professzor, a Centro Internazionale di Etnostoria alapítója, a zsűri elnöke olvasta fel.

A hat díjazott között idén a magyarokon kívül szerb, arab és olasz kutatók néprajzi munkái szerepeltek.

szerk.

Tavaszi programok Debrecenben

Bárdos Szimpózium, Akkreditált tanári továbbképzés, karvezető verseny a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karán

A Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kara **2011. március 25-27.** között 26. alkalommal rendez meg szakmai találkozóját, a **Bárdos Szimpóziumot**.

A rendezvénysorozat zenepedagógiai és zenetudományi előadásaival, bemutató tanításaival és hangversenyeivel az iskolai énektanárok, szolfézs- és zeneelmélet-tanárok, kórusvezetők továbbképzését és szakmai tapasztalatszerését szolgálja.

A szimpózium részletes programja és a jelentkezés módja 2010. decemberében lesz megtekinthető a Zeneművészeti Kar honlapján: www.zene.unideb.hu

A Bárdos Szimpóziumhoz 10 év óta akkreditált továbbképzés is csatlakozik. Ezek tapasztalatait és a változó szakmai igényeket figyelembe véve programunkat sikeresen újra akkreditáltattuk, így ismét meghirdetjük **30 órás akkreditált továbbképzésünket** szolfézs- és zeneismeret-tanárok, ének-zenetanárok és karvezetők részére. (Az engedély nyilvántartási száma: OK – 410/18/2010)

A továbbképzés időpontja: **2011. március 24-27.**, helyszíne a DE Zeneművészeti Kar.

A továbbképzés részletes programja és a jelentkezés módja 2010. decemberében lesz megtekinthető a Zeneművészeti Kar honlapján: www.zene.unideb.hu

A DE Zeneművészeti Kara **Karvezető Versenyt** hirdet a felsőoktatási intézmények zenei képzésében BA (I-III. évf.), illetve főiskolai (I-IV. évf.), valamint MA, illetve egyetemi (IV-V. évf.) szinten **karvezetést** tanuló nappali tagozatos hallgatóknak, beleértve a határon túli intézmények hallgatóit is (érvényes hallgatói jogviszony igazolása szükséges). A verseny nyelve magyar. Közreműködő együttesek: az Ady Gimnázium Leánykara és a Debreceni Kodály Kórus.

A versenyt a Bárdos Szimpózium keretein belül, **2011. március 26-27-én** rendezzük meg a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karán.

A részletes versenykiírás november 11-től megtalálható a Kar honlapján: www.zene.unideb.hu

Szeretettel várjuk az érdeklődő kollégákat és a pályánkra készülő fiatalokat! Kapcsolat: bardosszimpozium@gmail.com, musictheory@music.unideb.hu

S. Szabó Márta
tanszékvezető főiskolai docens

*A Magyar Kodály Társaság
tagjainak és barátainak
boldog, békés
Karácsonyi ünnepeket
és eredményes, jó egészségben
töltendő
Új esztendőt kívánunk!*

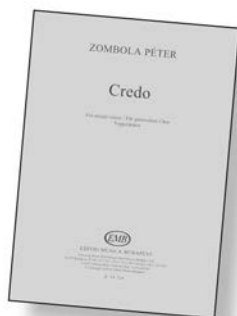
Az Editio Musica Budapest új kóruskiadványai

Mohay Miklós: Mundi Dominatrix
női karra (Z. 14 713)

Mohay Miklós: Nuntiat angelus
női karra (Z. 14 712)

Zombola Péter: Credo
vegyeskarra (Z. 14 714)

Zombola Péter: Magnificat
vegyeskarra (Z. 14 715)

Dubrovay László: A halál félelmei
vegyeskarra (Z. 14 716)

Dubrovay László: Tél
vegyeskarra (Z. 14 717)

www.kotta.info

Az Interneten megtalálja régi és legújabb kóruskiadványainkat
mintaoldalakkal és sok új mű hangfelvételével

Universal Music Publishing Editio Musica Budapest Zeneműkiadó Kft
H-1370 Budapest, P.O.B. 322 • Tel.: (361) 236-1105 • Telefax: (361) 236-1101
E-mail: info@emb.hu • Internet: <http://www.emb.hu>